

МИ І СВІТ

WE AND THE WORLD

Український
магазин

NOUS
ET LE MONDE

Revue Ukrainienne

Rédacteur responsable:
Mykola Kolankiwskyj

Adresse :
186, Bd St-Germain
PARIS 6e - FRANCE
diasporiana.org.ua

Ч. 9

*

1953

*

Ч. 9

НАШІ ПРЕДСТАВНИЦТВА

Argentina:

Nykola Denysiuk, c. Carapaligue
790, Buenos Aires

Australia:

Fokshan Library and Book Supply,
17 Acacia Street, W. 9, Vic.

Belgique:

Zybenko Roman, B. P. 84,
Louvain

Brasil:

Natalia Dubyscka, Curitiba, rue
Brigadeiro Franco 521, Parana

Canada:

Zalitach Kornel, Box 802, Ca-
therine St. Yorkton, Sask.

England:

B. Skorobohatyj, c/o Deep Dene
House, «Jesmond Dene», New-
castle upon Tyne, 7

Schweden:

Walerian Fedortjuk, Lostigen 4,
Spanga

U. S. A.

George Tyczczenko, 164 East
127 th Street (Apt. 12) New
York 35, N. Y.

Передплатники журналу «Ми і світ» в тих країнах, де нема
нашого представництва, будуть ласкаві присилати передплату
безпосередньо до нашої редакції в Парижі.

Ціна одного числа журн. «Ми і світ»: Англія і Австралія — 2
шіл., Бельгія — 12 б. фр., Франція — 90 фр., Аргентина — 4 пе-
зи, США й Канада — 30 центів, всі інші країни — рівновартість
30 ам. центів.

Передплата: на три числа 90 ам. центів (6 шіл., 36 б. фр., 270
фр. фр., 12 пезів), на шість чисел — 1.80 дол. (12 шіл., 72 б. фр.,
540 фр. фр., 24 пези).

Ціна оголошень: 1 стор. — 30 ам. дол., пів стор. — 15 ам. дол.,
чверть стор. — 8 ам. дол., одна восьма стор. — 4 ам. дол. Дрібні
оголошення: шпалтовий рядок — 20 ам. центів.

Ми і Світ

Зі змісту цього числа:

А. Кронін: Сяйво свічки по-
серед темряви (новеля)

Вол. Дарда: Весна іде по
Україні

Д-р Г. І. Скегар: Історія М.
Підгірного

М. Точило: Не дібралися
Грагам Грін: Напа й кондук-
тори це знали

Л. Бачинський: Три нариси з
життя звірят

Ол. Черес: З Бельгії до Пата-
гонії

Д-р В. Сенютович-Бережний:
Геральдика

О. Жданович: Перемога над
печаттями і сторожами

М. Дольницький: Як проводи-
мо тиждень в Америці

О. Вротновська: Дещо про
француженок

Нове в моді, медицині, науці
і техніці

ФОТО НА ОБКЛАДИНЦІ

Наш шведський представник,
п. В. Федорчук, посеред своїх
пчіл.

МИ І СВІТ

український магазин

Рік 4

1953

ч.9

A. Кронін

Сяйво посеред темряви

Уже від кількох тижнів я радів, що мотгтиму знову побачити місто Віденсь, мені таке добре відоме з давніх, добрих часів. Та коли я врешті опинився на віденському двірці, настрій розвіявся; і що дальше йшов вглиб міста, то більше сповнювалося суму мое серце.

У готелях годі було знайти вільну кімнату, і тільки по довгому шуканні пощастило піdnайти поганенько устаткований притулок у старенькому й знищенному воєнною хуртовиною дімочку при вулиці Кертнер. Кімнатка була не лише зле устаткована, але ще й до цього неогріта, так що холод проникав до кости. На обід подали чутъ літеплу яринну юшку, з кусником м'яса з якогось невідомого столітнього звіряти.

Та мое серце докраю охляло тільки тоді, коли я, не зважаючи на холодний вітер, вийшов побачити місто, коли пройшов побіч церкви св. Степана, попри спалений оперний театр... Чи ж це той давній Віденсь, те заедно святково-веселе місто, де колись я провів такі гарні й милі хвилини, слухаючи й насолоджуючись чудовим співом Льотхен Леман, де згодом проїздив фіякrom поміж хвилі безжурної віденської юрби?

Я надіявся зустріти сумний образ зруйнованих домів, гори звалищ, розбомблени будівлі й мости на Дунаї. Але я не передбачив цієї порожні-пустки й цієї глухої безнадійності, що, мов подих джуми, обвіяла ті сірі, задимлені й мертві вулиці. З жаху струснули

мною дрощі й холод прониз аж до шпіку. Опісля зродилися лют' та бунт проти Провидіння, що дозволило на таке знищення. Щоб доповнити чашу моїх переживань, почав падати дощ на схилі лютневого дня, — льодова суміш з дощу й снігу, що, здавалось, просякне мій верхній гумовий плащ.

Саме я крутився десь у східній частині міста, шукаючи захисту перед непривітною хуртовиною, коли нараз побачив стару церковцю, що чудом не була збомбардована. До неї я плигнув, надіючись знайти охорону. Всередині не було нікого й ціле устаткування губилося в сутіні. Невдоволений й огорчений, я сів в одну з лавок, надіючись пе^р:ждати найдошкульнішу негоду.

Нараз почувся позаду мене хід людини. Оглянувшись, я побачив, що якийсь чоловік переступав церковний поріг. Худорлявий, стрункий, одягнений в полатане й протерте вбрани, він не мав на собі плаща. Зовнішній вигляд свідчив ясно, що це зовсім зубожіла людина. Коли на-

блізився до віттаря, я не надійно спостеріг на руках у нього дитину — дівчинку, років із шість. Її одяг теж говорив про вбогість обоїх.

Зупинившись біля віттаря, чоловік пробував обережно поставити дитинку на коліна. Виявилось, що вона була калічкою — паралітиком. Він підтримував її з великою терпеливістю й любов'ю, стараючись так скласти ручки, щоб вона могла дещо притримуватись перегородки. Коли це йому пощастило, він усміхнувся до неї, немов бажаючи нагородити за успіх, — опісля ж і сам приклак біля неї.

По кількох хвилинах, чоловік встав, вийняв з гаманця якусь лепту й почулся падання гроша у скриньку. Опісля вийняв з кишень свічечку, засвітив і подав дитині. Дівчинка довго тримала її в прозорій ручці й сяйво свічки освічувало її бліде, опромінене радістю личко. Згодом вона з великим зусиллям настромила свічечку на гострий вершок загородки, раз захоплено глядячи на свою жертву, то знову клонючи

голівку, наче б просила прийняти її офіру.

Незабаром чоловік піднявся, взяв на руки дитину й почав виходити.

За ввесь час іхнього перебування в церкві, мені не давало спокою почування, немов я непотрібно вдерся в іхне товариство, що я тут зайвий та що вже самою своєю присутністю роблю святотацтво. Та все таки якась зовнішня сила прымусила мене встати й привести їх.

Надворі, перед дверима, стояв саморобний візок — тендітна пачка, збита з дощинок, з двома навскіс прибитими ручками й на двох колісцях, що вже давно погубили свої гумові обручики. На цей візок чоловік поклав дитину й прикошив її старим, подергим мішком. Його вже пристаріле обличчя, короткі пристрижені вуса, гарний орлиний ніс, горді очі й цілий вираз лиця — свідчили про велику інтелігентність й аристократизм. Хто він, — один з численних віденських урядовців, чи може колишній вояк, що його воєнна хуртовина зіпхнула на дно нужди? Дівчинка,

дещо схожа на нього, напевно була його внучкою.

Коли його руки, посинілі від холоду, дбайливо обтулювали дитину мішком й обвивали їй ноги, чоловік ненароком глянув на мене. Десятки питань насувалися мені на язик, але шляхетність цієї людини стримала мою цікавість. Я спромігся тільки на дещо глупу заввагу:

— Холоднаво сьогодні.

Він відповів ввічливо:

— О, це вже далеко не так, як було раніше.

Запала мовчанка. Я глянув на дівчинку, якої блакитні, великі очі були спрямовані на мене.

— Так, так, — війна! — сказав я, не відриваючи від дитини очей.

— Одна бомба вбила їй батька й матір.

І знову мовчанка.

— Ви часто сюди приходите? — вирвалось мені, немов ненароком. Я майже жалкував, що дозволив собі на таке грубе питання.

Але чоловіка це не вразило.

— О, так, щодня, — молилася.

Він усміхнувся ніяково й додав:

— Приходимо навмисне, щоб показати Богові, що ми не дуже то на нього рємствуємо.

Я не знат, що відповісти.

Коли я так мовчки стояв, він випростувався, защепив плаща, скопив ручки від візка, усміхнувся, кивнувши мені на прощання головою, і віддалився. За хвилину він зник у вечірньому сутінку.

Ледве щезли вони обое з моїх очей, як нагло зродилося у мені бажання наздігнати їх. Мені бажалось допомогти їм, обдарити їх грішми, зняти мою теплу блюзу й загорнути в неї дитину. Хотілося зробити щось велике, чимсь розвіяти їхню журбу.

Але я не спромігся на ніщо з цього. Я стояв, мов вкопаний, і не ворухнувся з місця. Бо я знат, що все,

що б я не зробив, було б відкинуте, то що моя жертува була б тільки милостинею жебрака.

Ні, — це вони мене обдарили. Вони, що втратили все, не піддалися розпуці. Їх все ще тримала віра, іх зміцнювала велич духа.

Мною оволоділо якесь нове почуття. Не залишилось ні дрібки злости чи невдоволення. Серце сповнилося милосердя й стиду.

Дощ перестав падати. Але я не поспішав додому, тільки обернувшись пішов вдруге до церковці й до віттаря, де все ще горіла свічечка, кидаючи проміння на образ Христа в бічному крилосі. Самітня свічечка в зруйнованому місті. При її світлі я вдивлявся в цей образ, що мов зоря, освітлював темряву майбутнього нашого світу.

Весна іде по Україні

Хуртовина три доби лятувала в Карпатах та нарешті вщухла. Вітер розігнав хмари, і в блакитному небі сліпуче виблискують залити сонцем вершини гір.

Поруч, майже чорною здається темна зелень ялинового лісу, що підступає до полонини.

Трохи нижче велетенські сірі буки здіймають вгору свої оголені гілки, і ніщо не нагадує про те, що там, нижче, струмки з веселим дзвоном перестрибують з каменя на камінь, поспішаючи до гірського потоку, а на деревах вже починають розпукуватись бруньки.

З захованої серед уламків скель печери почулось чиєсь бурчання. Олень, що недалеко, край галевини, обгризав кору на молодих гілочках, полохливо наставив вуха і раптом стрімголов кинувсь в хаці, хоча гілки боляче б'ють його по молодих, вкритих ніжною

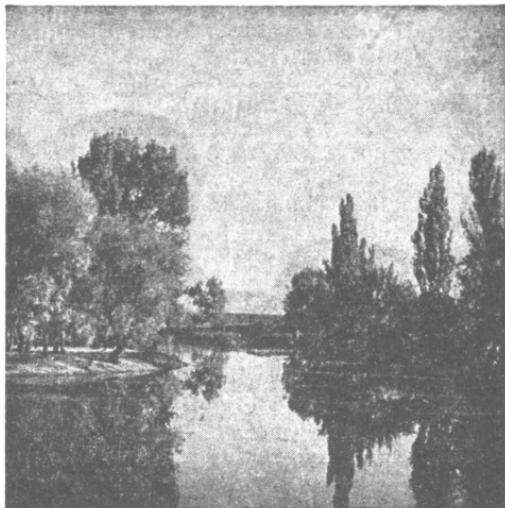
шкіркою рогах, які тільки почали відростати.

З печери висунулась ведмежа голова. Понюхала повітря і зникла знову. А за хвилину, підщтовхуючи легенькими стусанами двох малих ведмежат, що недавно народилися, вилізла стара ведмедиця.

Ведмедиці залишили зимове лігво; в Карпатах почалась весна.

Ці-ці-дзень, ці-ці-дзень... — влад з краплинами, що падають із стріх, весело перегукуються синички в садку, а в парку, що за ставком, раз у раз чути немов барабанний дріб, дррр-дррр. Це дятль.. Безупинно повторює свою пісеньку зяблік, сваряться, галасують коло гнізд граки. У пари круків, що змостили гніздо на високій сосні серед парку, вже вилупились пташенята. Понабужали сережки на березі, на галя-

Весною на Україні

винах синенькими зірочками порозцвітали проліски...

**

Сніг розтайв. Зеленіє о-
зиміна на полях, чорна,
ще волога рілля парує на

сонці, і над степом дри-
жить марево. Невтомно, то
здіймаючись свічкою висо-
ко-високо в блакитне небо,
то падаючи аж до землі,
дзвінко співають жайво-
ронки.

Полісся напровесні

Повилазили з нір ховрашки. Стане ховрашок коло хідника на задні лапки, свисне, потім перебіжить до другої нори і сховается.

Під кущем бур'яну, на межі, троє новонароджених зайченят. Вони затаїлися, щільно притуливши вушка до спини, сірі, як суха трава, і лише чорні оченята їх

рідкими сосонками. Якщо вдень зйті на один з цих пагорків, на обрії можна побачити річку Прип'ять, схожу на стрічку, і великий білий будинок школи в селі, на тому березі.

У лісі ще де-не-де лежить глибокий сніг, але на відкритих місцях його вже не залишилось.

У рідному гніздечку

виблискують. А самі малі-малесенькі, на долоні вмістились би! Це перші «березневички».

**

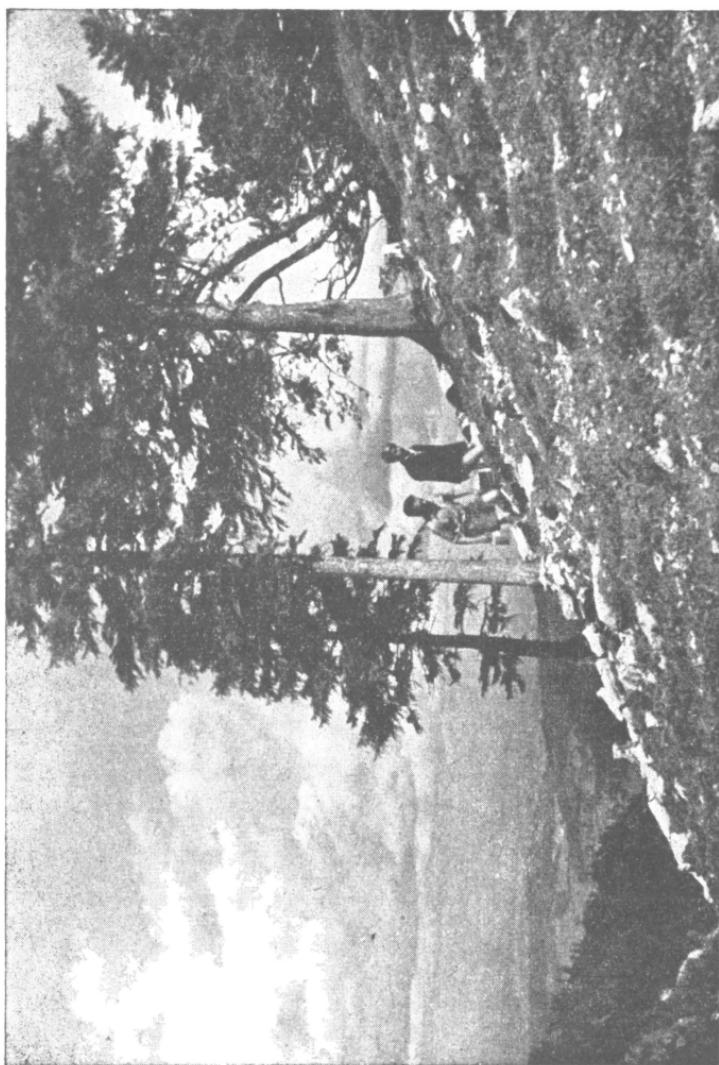
Перші промені сонця осяяли верховіття дерев. Ранкові сутінки тануть — стало видно ліс, велике болото, молодий березовий гай за цим болотом і вкриті вересом піщані горби, порослі

Якесь гучне бурмотіння котиться над болотом. Іноді воно стихає, і тоді чути, немов хтось відсапується: «чуфф-фи», «чуфф-фи».

Залопотіли крила.

Близкучий чорний птах сів недалеко на галевині, скоро прилетів другий, за ним третій, четвертий, п'ятий...

Розпустивши віялом хвости з гарно вигнутими пе-

Весна в горах

рами і сніжнобілою підбивкою знизу, трохи розставивши крила і черкаючи ними по землі, птахи підстрибують, кружляють на місці й один навколо одного, витягають ший з насто- бурченим пір'ям, притискають голову підборіддям

до землі. То тут, то там починаються жорстокі бійки. І весь час чути, як тетеруки бурмочуть і «чуфискають».

Токування почалося. Весна прийшла.

Вол. Дарда

З науки й техніки

Американська електро-індустрія задумує побудувати в найближчих двох роках атомні електростанції, які постачатимуть електричним струмом житлові будинки й заводи. Едісон-Компані почне будову такої електростанції ще в цьому році.

**

У наступному, 1954 році, появляться в продажі перші телевізійні апарати, які передаватимуть кольорові образи.

**

Бебсон-Інститут у Вклеслей (США) вирішив побудувати глобус, що матиме в промірі 9 метрів та становитиме найвірнішу досі подобу землі. Його примістять на притемненій сцені, яка символізуватиме простори всесвіту. Глобус буде крутитися довкола своєї осі так само, як крутиться наша земська куля.

**

В Еллов Спрінгс (штат Огіо) влаштовують коштом пів мільйона доларів лябораторію, в якій прослідкують діян-

ня сонячної енергії та можливості використати її силу. На думку вчених, головно прослідження процесу фотосинтези (тобто творення в рослині під впливом сонячного проміння, нових хемічних матерій) відкриває перед людством великі можливості.

**

Американські гарбарні прсліджують недавно відкритий середник, який, як кажуть, гарбую скіру вже по чотирьох хвилинах.

**

За останніх сто років населення світу зросло на півтора мільярда. Сьогодні живе на землі понад 2.380 мільйонів людей. Від часів Хмельницького до сьогодні число мешканців Європи помножилося ввосьмєро. За останніх 50 років прибуло в Європі 36% людей, а в Америці 112%. В США прибуває щороку понад 2.500.000 людей.

Історія Михайла Підгірного

Михайло Підгірний, що живе тепер при Алвардо стріті в Сан Франсіско, є родом з Галичини. До Америки прибув в 1910 році, маючи тоді 19 років. Спочатку працював, де попалось, — в Бостоні, в Ньюарку, у вугільних майнах Вест Вірджінії, в мідняних копальнях Мічігену... При одній такій праці зустрів українця Богдана Палія і за-приятеливав з ним.

Наслухавши чимало про Канаду, обидва друзі поїхали до Вінніпегу. Не знайшовши там відповідної праці, вони вибралися на жнива до Саскачевану. Один тиждень важкої праці переконав їх, що робота в копальнях ліпша й поплатніша. Через Альберту вони заїхали до Брітіш Колумбії, до міста Ванкуверу. Але й там нічого не пощастило знайти, тож поїхали на південь, до Каліфорнії.

Ще у Ванкувері порадили їм люди їхати просто до Сан Франсіско, бо там легко дістати роботу. Прибули туди голодні й без цента при душі. Тому й зайшли до «Барбарі Ковст» (дільниця для пройдисвітів, така як нью-йоркське «Бавері»). У ресторані почули, як хтось говорить українською мовою. Це говорили два власники ресторану: Джон Міллер (Демчук) та Гаррі Павлюк. Враз з ними обидва друзі зайшли ще того ж

вечора до панства Данисів, а через них вже познайомились з усіми українцями, що жили тоді в Сан Франсіско. Треба відмітити, що панство Даниси (Д-р Гриць Данис вів тоді у Сан Франсіско свою дентистичну канцелярію) радо гостили в себе кожного нового українця, допомагали грішми, як хтось потребував допомоги, кореспондували з українцями, розсіяними одинцем по цілій Каліфорнії, та об'єднували в одній громаді тих, що залишилися жити в самому Сан Франсіско.

Незабаром Михайло Підгірний дістав працю в одному з готелів. Це був саме 1914 рік, коли в Європі почалася світова війна. В Америці тоді всім добре жилося й люди заробляли великі суми грошей. Ще країці зарібки почалися, коли Америка приступила до війни. Все таки, коли по закінченні війни дійшли вістки про зміни, які настали в Європі, і про постання вільної України, поміж українцями пронеслось гасло: *Вертаймося на Україну!* Павлюк, Ровенко, Клименко, Селешко, Підгірний та багато інших, що їх прізвища вже призабулись, вирішили вертатися до Батьківщини.

При кінці 1917 року виїхало це товариство кораблем до Йокагами, а далі до Сотури й Владивостоку. Паперів вони не ма-

ли ніяких, тож і затримано їх у Владивостоці. Щастя було те, що в паспортовій комісії у Владивостоці працював тоді українець Школа. Він узяв їх під свою опіку та запровадив до Т-ва «Українська Громада», а звідтіля вже порозібрали їх владивостоцькі українці по своїх домах. Усім цим «американцям» жилося добре, бо кожний привіз доляри, а долар мав тоді вартість 20 російських рублів.

Ситуація в Росії була тоді непевна. Зокрема це давалося відчувати у Владивостоці. Десять під кінець 1918 року прибули туди альянтські військові місії, а під весну 1919 року й американські та канадійські військові відділи. Ім треба було людей, що знали англійську й російську мови, тож Підгірний зголосився на таку працю в армії. Серед американських воїків він познайомився тоді ще з одним українцем, Іваном Орликом (тому 8 років він дімом у Лос Ангелес).

Працюючи в армії, Підгірний втратив зв'язок з іншими українцями, що разом з ним були прибули з Сан Франциско. Лише один з них (Ровенко) вернувся знову до Америки, інші зникли без сліду. В Україну продістать Підгірному таки не пощастило. Був уже навіть у Єкатеринбурзі, але звідтіль знову довелося вертатися до Владивостоку, а далі й думати, як дістатися назад до Америки.

Це був час заворушень у Росії, тож кожний міг іхати дармо туди, куди йшов поїзд чи плив корабель.

Одного дня Підгірний довідався, що за кілька днів відпливє малий корабель до Анадиря (Чукотський півострів) над морем Беринга, в підбігуновий полосі. Договорився з капітаном корабля і за кілька днів уже знайшовся на найдальшому клаптику землі, де ще може існувати життя.

— Живуть там люди дуже примітивні, — оповідає п. Підгірний. Камчадали, чучки, ламути й ескімоси, — всі вони присадкуваті, животшкурі й беззусі та безбороді, як американські індіани. Зима там триває 9 місяців і лише три місяці залишається на інші пори року. Влітку немає ночі, — це один великий день. Хоч сонце заходить, але надворі не темніє, бо, тільки заховавшись, сонце виринає наново, здавалось би, на віддалі всього двох-трьох метрів. Літо починається в половині червня і кінчається в половині вересня. Від другої половини вересня починається зима і ночі щораз довшають. В грудні, січні й лютому ніч триває майже безпереривно, лише блисне на кілька хвилин день і знову смеркається.

Із звірят там живуть: собаки, вовки, олені, ведмеді (бури й білі), багато родів лисів (білі, червоні й блакитні), вивірки, зайці, рисі, бобри, росомахи. У воді: лахтаки, моржі, видри, нерпи, дельфіни й кити. З птахів живуть там постійно тільки білі куропатви й сороки, а влітку прилітають білі лебеді, гуси, качки й чайки. Куропатви міняють барву пір'я в різні пори року, як наші зайці. Риби дуже

багато й різнородної. Найкраще ловиться червона риба (семон). Сушать її на сонці або заморожують. Так також зберігають на зиму качки й гуси, що їх є мільйони. З ведмедів ми здирали шкури, а м'ясо давали псам. Найсмачніша риба — це нельма, яка має вигляд нашого шарана й смак печеної курки.

В господарстві мають найбільше значення собаки. Хто має більше собак, той більший багач. Чукотські мешканці займаються полюванням, рибальством та плеканням оленів. Одяг роблять зі шкур оленів і ведмедів. Сплять в кукулях (мішки з ведмежих шкур, підбиті шкурами з молодих вовків або оленів). Домі зроблені з старих шкур і мають вигляд циганських шатерів. Найкультурніше плем'я — це камчадали, їх вони єдині живуть осілим життям та тримають домашні звірят. З камчадалів частина прийняла православну віру.

Усі ці племена є товариські й добродушні. Крадіжки та шахрайства там невідомі. Торгівля відбувається через товарообмін. Грошей там нема й вони зовсім зайві. Всі мешканці живуть з собою мирно, без сварок. Не страшно там залишитися самому наніч. Горілку п'ять, але не впиваються. Всі курять люльки, почавши від третього року життя. Ескімоси люблять подарунки. Зокрема очікують їх від чужинців. Коли ескімос щось купує, то завжди треба йому щось докинути в додаток. Але, коли зайде до нього подорожній, то хоча б і тиждень залишився, ескімос від нього заплати не прийме.

В подружжі прийняте одноженство, але близьким товарищам можна на деякий час (тільки на великі свята) помінятися жінками. Коли хлопець хоче женитися з дівчиною, то просить дозволу в її батька, а не матері. Дівчина не рішає про свою долю. Коли хлопець погодиться з батьком, тоді відбуваються заручини. Після цього молодий мусить три роки працювати в свого майбутнього тестя, наче в наймах. Під час служби живе з молодою, як чоловік з жінкою. Коли б в цих трьох роках щось не сподобалося, молодому чи тестеві, то мають право відкликати заручини.

Свят у ескімосів чимало, але найбільше свято тоді, коли починається весна. Тоді всі одягають святочні одяги й приносять у жертву найкращу собаку. Її вбивають і вішають на високу жердку та бавляться довкола неї цілий день: ідять, п'ють, танцюють і стріляють з рушниць. У камчадалів є звичай, що по кожному танці хлопець з дівчиною цілується. Цього звичаю строго притримуються. Грають на інструментах, подібних до барабанів.

Пароплави доїздять туди лише вліті, взимі море замерзає.

Ескімоси вибираються в дальшу дорогу лиши гуртом, а ніколи одинцем. Бо часто там зриваються бурі, від яких важко заховатися. Ідуши, беруть з собою свої «хати» й коли зірветься буря, розкладають шатра й чекають поки вітер ущухне. Звичайно засипає їх грубою верствовою сніг.

Мешканці півночі здорові й довго живуть. Заразливі пошесті серед них трапляються дуже рідко. Зате європейці, що перебувають там довше, хворіють на цингу, бо немає городини й овочів.

Морозу не бояться. Це ніщо незвичайне, коли, при тріскучому морозі сидить молоде хлоп'я голим тілом на снігу. Звичайно там не простуджуються. Але буває в них дивна слабість та ще дивніше лікарство. Під весну, коли топиться сніг, на дворі буває від сонця дуже ясне світло. Від цієї ясності багато людей на деякий час сліпнуть. Лікують цю хворобу за прискуванням в очі жіночого молока тричі денно, безпосередньо з груді.

За ввесь час свого перебування на далекій півночі, Підгірний лише раз зустрів земляка-українця. Це був п. Мельник з Едмонтону, що приїхав купувати шкури на одному далекому острові.

У 1922 р., коли останній корабель відплівав з островів і море Берінга почало покриватися тонкою верствою льоду, п. Підгірний відплів через Камчатку до Японії, а опісля до Шангаю. У Китаї прожив півтора року, але не діждавшись закінчення неспокою та анархії, що там панували, вирішив таки дістатися назад до Америки. Але й цим разом не було це легко, бо Америка не визнавала паспорту, що його роздобув Підгірний. Тож прийшлося

їхати до Мехіка, де не треба було паспорту. Тому що в Мехіко була тоді революція, вдалося поїхати до Гватемалі в Центральній Америці. Пробувши там деякий час і переждавши революцію п. Підгірний вернувся до Мехіка та там дістав від американського консула дозвіл на в'їзд до Сполучених Штатів.

У Сан Франціско застав п. Підгірний багато давніх знайомих, а також чимало нових українських емігрантів, що прибули під час його відсутності. Застав уже й товариство «Просвіта», що його головою був д-р Гриць Данис. Це товариство давало концерти, вистави й інші імпрези, а зібрані гроші пересилано на культурні цілі в далекій Батьківщині.

«Сан Франціско я полюбив цілою душою, — сказав, кінчачи оповідати свої пригоди, п. Підгірний. Не менше, як родину панства Данисів, з якими я прожив, приятелючи, довгі роки. І ці гори, що на них побудоване це любе місто такі мені милі, що, здавалося б, жити без них не міг би. А все ж таки в моїй душі тліє скрита мрія — ще раз поїхати до Рідного Краю, там де я народився. Хочеться хоч раз ще поглянути на Галичину й на Буковину, на поля, річки, стави й старі сади, кинуті оком на похилі цвинтарні хрести. Тоді й смерть буде мені мила...»

І п. Підгірний покрадьки втер слізозу.

НЕ ДІБРАЛИСЯ

Дібране подружжя — це велика цінність, а заразом і рідкість. Панство Затирки на десять років перед вінчанням із собою познайомилися, п'ять років нарештіми були, всі фізичні й духові чинники одне до одного роками достосовували, а все таки, коли прийшлося їм переходити канадійську лікарську комісію, брак достосування, пробачте за слово, їм боком виліз.

Першою роздягнулася пані Маруся. Досвідчене лікарське око кілька хвилин по стрункій постаті погуляло, — гладенько, мов по асфальтовому шоссе, руки торкнулись мускульних розташувань, тут, і там, — все на своєму місці, і все о. к., як Пан Біг приказав.

Другим роздягнувся пан Михась. Не встигло досвідчене око по довгім посторонку шїї спуститись на груди, як уже почало ним на кожнім реберці, мов на вибоях польської дороги,

підкидати. Всі мускульні розташування позбігалися на сидячих частинах, торкати відхотілося. Не о. к.! Дали три місяці часу пану Михасеві, щоб ребра повигладжував та мускули порозкладав, на пані Марусі взоруючись.

90 днів, мов краплини води, один до одного подібні, проминули. З них кожний вівсянimi платками, залитими молоком, починався та кінчався вчасним сном в окремих, на ключ позамиканих кімнатах (Михасева теща кермувала лікуванням!), і обое подруги вдруге станули перед лікарем.

Цим разом перший роздягався пан Михась: посторонки зникли, польські дороги повимощувались і мускульні розташування по всьому тілі повкладались. Лікар аж за руку потис пана Михася, таке о. к. помітив. Вже почали в очах панства Затирків зарисовува-

тись канадійські береги, коли ненадійно все попсувалося наново. Ледве пані Маруся роздяглася, а вже досвідчене лікарське око потонуло в її надмірно нагромаджених мускульних нашаруваннях, мов у перинах, і пальці, мов у трясовинні, запалися. І тут за багато, і там чимало! Не о. к.! Нових три місяці відрочення дали, щоб пані Маруся визбулася непотрібних мускульних нашарувань, на п. Михасеві взоруючись.

За три місяці пані Маруся повернеться до нормальної ваги, але пан Михась,

мов хорт, витягнеться, — за це ми ручаемось. І так не вийти їм з блудного колеса. Ось що значить, недіране подружжя! А здавалося, що вони вже впродовж десять років усі фізичні й духові чинники достосували!

Звичайно, панство Затирки сердяться на лікарські вигадки, бо їм важко бути об'єктивними. Та ми з вами панів консулів розуміємо, бо й самі не купили б на ярмарку конини із запалими боками чи з затовщеним серцем...

Диригент, а служ поганий

До кімнати п. Понта в Парижі вліз ніччю злодій й підійшовши до самого ліжка, забрав йому убрання й черевики. Пан

Понт є диригентом відомої паризької оркестри. І як тут вірити, що для диригування потрібний добрий слух??!

(Докінчення)

Папа й кондуктори це знали

З попереднього числа:

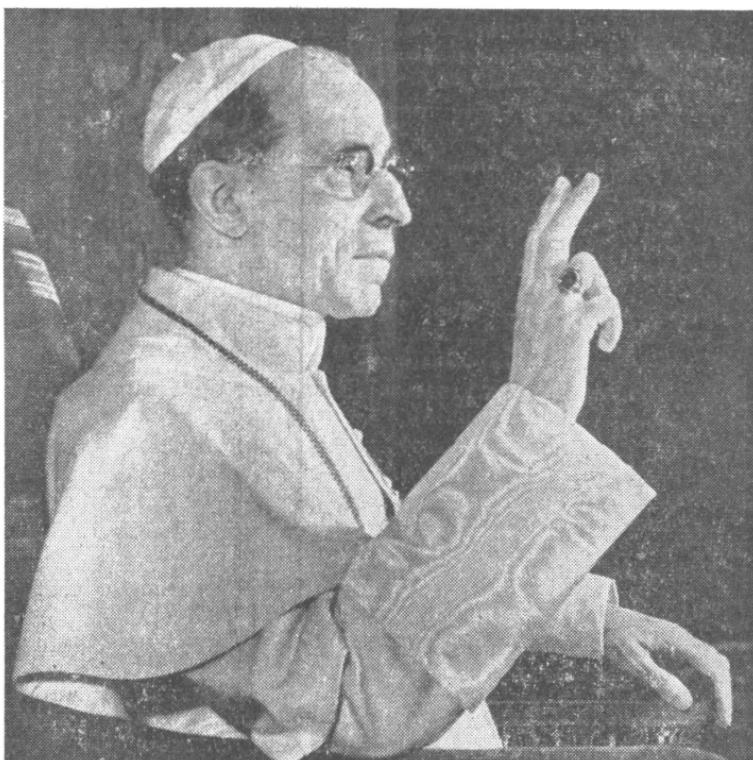
«Мені не приходило на думку навіть у сні, що Папа є властиво священиком, та що він може бути святий» — так з'ясовує англійський письменник Грагам Грін свої почування з молодих літ, коли він вперше зустрівся з історичними іменами великих папів. Що Папа є не лише укоронований тіярою володар, але й людина, про це Автор — колишній протестант, — переконався щойно під час останньої війни. У першій частині своєї статті пише Грагам Грін про мирні намагання Папи Пія XII та про його енцикліки. Він змальовує також низку парадоксів, які відзначають Папу, що його вже сьогодні зараховується до найвизначніших сучасних мужів.

Ще один парадокс: цей священик, що його називають францісканцем, є одночасно дуже модерним чоловіком, який звідів чимало світу. В самому Ватикані є ціла низка модерних влаштувань, від білої писальної машинки, білого телефонного апарату й електричного приладу до гоління, аж до короткохвилевої радіовисильні й новітнього телевізійного передавача (телевізійне устаткування — це ювілейний дарунок Папі від французьких католиків). Перед обранням Папою, Пачеллі з'їздив багато світу. Але з усіх країн найтривалише записалися в його пам'яті Німеччина й Америка. Для них ще й сьогодні він має чимало сантименту. Адміністратором церкви св. Петра є німець. Одночасно Папа Пій є особистим приятелем американського кардинала Спелмена. Це тим дивніше, що

вони обидва незвичайно різняться вдачами. Злобні люди говорять, що єдина Америка може сьогодні пересилати до Риму Петрів гріш та що католики з інших країв мусять підпорядкуватись американським девізовим приписам...

Папа Пій XII бачив ще й багато інших країв, але ті його подорожі були короткі та переважно відповнені офіційними обов'язками. У 1934 році він брав участь в Евхаристичному Конгресі в Буенос Айресі. В 1935 заступав Святий Престіл на ювілейних врочистостях у Люрді (Франція). В 1937 р. він приїздить вдруге до Франції на Евхаристичний Конгрес у Лізіе, а в 1938 році на такий же Конгрес у Буадешті.

Питання: Що чув і бачив майбутній Папа під час цих подорожей? У своему романі «Війна й мир» Толстой змальо-

вус вояка під час маршування: «... його оточує й несе вперед, мов корабель матроса, його рідний полк. І як далеко він не маршував би, через які невідомі й небезпечні місця не проходив би, він заедно бачитиме тих самих товаришів, того самого десятника і того самого сотенного собаку, — так як матрос постійно спостерігає той самий чердак, ті самі щогли й вітрила...» Замкнутий у церков-

ний вантажний вагон, поміж вдягненими в пурпурі достойниками й богообійною юрбою, що закривала йому вид на будівлі, був також державний секретар Пачеллі, іздачі з краю до краю, з Конгресу на Конгрес. Чи ці подорожі мали поважний вплив на його духовість, — це сумнівне. Все ж таки вони спонукали його вивчити низку мов. Але цього знання мов у Папи Пія XII не слід перебільшувати.

Бо ж, слухаючи його промову в англійській мові, що її він виголошує чистим, м'яким голосом, ми легко забуваємо обмеженість його англійського словника. Він шле нашим родинам благословення «with deep affection» — з глибоким відданням (це улюбленій зворот Папи Пія,), але до паломників він звичайно звертається тими самими, вже втертими словами.

Ця обмеженість у висловах є для священика куди меншою перешкодою, як для дипломата. Бо в сповіdalьниці деякі звороти є навіть обов'язковими. При цьому ж бувають священики, які вміють зм'ягчувати скаралущу обмеженого вислову, незвичайною сердешністю, доброю і любов'ю. Любов є найоільшим надбанням Пачеллі, якщо ласку любові можна назвати надбанням. Ми відчуваємо, що він любить світ так, як лише може любити батько свого единого сина. Ворогів котрих Папа Пій XI поборував з такою запеклістю, Пій XII перемагає зброяю милосердя. В його присутності вичувається: тут є священик, який терпеливо очікує на день свого мучеництва. З цією ж терпливістю він вислухує довгих звірянь паломників та тієї безконечної повені балаканини пристаркуватих монахинь, які забирають йому час тоді, коли монсеньйори, одягнені в пурпурові ві риси, входять і виходять з ждалини, нетерпливо споглядаючи на годинники й гладячи рукою по підборідку, мовляв,

ось уже бороди повиростали від предового чекання. І коли нарешті вийде остання монахиня з гордим і щасливим усміхом жінки, яка могла доскочую говоритися, Папа виходить швидким кроком з глибини своїх будинків, щоб з любов'ю привітати чергового чужинця.

Якими безконечними мусять видаватися ці авдієнції. Приватні авдієнції для дипломатів, письменників, державних мужів, впливових людей, — прилюдні авдієнції для італійських наколесників, пластунів, авіоінженерів, робітників заводів Фіята, банкірів, американських директорів фабрик і трамвайніх кондукторів. Нам відається, що це звертаючись до трамвайніх кондукторів говорить сільський священик, а не колишній нунцій Берліну й колишній державний секретар: «...Інколи він мусить подорожніх упоминати, або служити їм порадою, треба й решту грошей видати, продаючи квитки — обов'язок, який ще більш ускладнє службу. Він мусить стежити за тим, щоб люди входили задніми й виходили передніми дверима, і щоб ніхто не порушив заборони, закурюючи цигарку». Скільки ж то вже часу уплило, як Папа востаннє їхав трамваем? Ми всміхамося, бо його слова звучать так просто. «Обов'язок, який ще більше ускладнє службу...» Нам ніколи не приходило на думку, що видавання дрібних грошей може бути скомпліковане. Але Папа й кондуктори це знали.

Дипломатія не може врятувати світу

Народний вікторіянський письменник Вальтер Безан раз з глумом висловився про ідею, що жінка могла б написати роман про чоловічі справи. На це відповів Анрі Джемс, що кожна талановита дівчина, раз глянувши крізь вікно вояцької кантини, може написати роман про цілий полк. Бо це питання таланту, а не знання... Ці слова можна застосувати також і до священика. Його знання про світ, йому незнаний з досвіду, часто спирається на одному єдиному натяку в сповіdalниці. Слухаймо, як цей нежонатий чоловік, цей закопаний у Ватикані самітник, промовляє на окремій авдіенції молодих подруж про героїзм сірого дня, про скучання й розчарування, про напружені нерви двох людей, що живуть під одним дахом: «При кожній найменшій сварці треба пам'ятати про те, що краще змовчати, стримати дорікання та замість гострого слова, вжити лагіднішого. Бо гостре слово хоч і полегшить напруження нервам, то все ж таки залишить якусь темну тінь».

Під час війни Папа прийняв на авдіенції чимало вояків, альянтів і німців, протестантів, атеїстів і жидів. Ватикан дотримувався найгостріше нейтральності. Папа робив усе, що було в його силах, щоб захистити Рим перед альянтськими й німецькими бомбардуваннями; але він радо витав вояків-палимників із обох воюючих тaborів. Про ці воєнні авдіенції

оповідають багато історій. Подаємо одну з них:

Приблизно перед двома роками, один лондонський священик проходячи вулицею, зустрів робітника, який йому сказав: «Ваш Папа є найшляхотнішою людиною в світі!» Священик прийняв його за п'янину, все ж затримався, бо ж і від п'яного в цьому міському кварталі не легко було почути про Папу добре слово. Робітник отповів таке: Він втратив у війні свого єдиного сина, який був для нього всім. Думка, що він його більше не побачить, доводила його до безглуздія. У його серці не було ніякої віри, яка могла б була бути помічною. У тому часі він сам був теж вояком, тож одного дня прилучився до групи вояків, що вибралися до Ватикану, щоб побачити Папу. Коли під час авдіенції Папа зійшов поміж вояків і говорив з ними поодиноко, він запитався, чи є будьяка надія на те, що він колись побачить свого сина. На це відповів Папа, що йому важко відповісти на це питання кількома словами, хай краще він залишиться на довшу розмову по авдіенції. Коли інші вийшли, Папа взяв вояка до своєї приватної кімнати й цілу годину пояснював йому, чому треба вірити, що людська душа є бессмертна. Словнений щастя, вояк вийшов з Ватикану. Він довідався те, що бажав знати.

Такий є Папа, що більшості з нас був відомий до війни тільки як дипломат та чиї фотографії, зі скритими поза грубі скла окулярів очима та вузькими,

здавалося б, безчуттєвими губами, ще й досі нагадують колишнього державного секретаря. Це правда, що Папа Пій XII, з допомогою монсеньйорів Монтіні й Тардіні, ще й досі тримає в своїх руках державний секретаріат. Але одна особа, хто добре знає Папу, сказала мені, що він не надас ніякої ваги дипломатії. Недарма він впродовж тридцять минулих літ так близько притлядався постійному заломлюванні дипломатичних дій... Все таки був час, коли він був добре обізнаний з світом послів та міністрів, і з цим світом Папа Пій XII втримує ще й сьогодні тісні взаємини, як той спортсмен, що на стінах своєї кімнати зберігає трофеї давно залишеного спорту, бо жалко йому з ними розставатися. Але Папа Пій XII знає, що дипломатія не може врятувати світу.

Що ж могтиме його врятувати?

Папа стільки часу присвячує прилюдним і приватним авдієнціям, стільки часу просиджує за своєю працею, — часто в його кімнаті, побіч церкви св. Петра, горить світло аж до першої години ранку, — так довго молиться, відчитуючи часослов, як кожний інший священик,... А побіч нього найжений багнетами могутній світ, конференції в Москві, промови в Лейк Саксесі, війська в Кореї, спекуляції в хмародерах Волстріту! Папа виходить і новій групі відвідувачів тисне в руки маленький зелений коверт, прикрашений папським гербом, де знаходиться ніклемвий, посвячений медалик. Чи

могтиме це щось, таке слабке на погляд і тендітне, встоятись у майбутньому?

Кожного ранку, під час снідання, Папа відчиняє дверцята кліточки й звідтіля вилітають два канарки, з яких одного, того з зеленим підгрудям, Пій XII особливо любить. Вони довірливо скачуть по столі й дзобають масло. Малесенка зеленкувата птичка дістає кришки з рук Папи й опісля гордо сідає на його білому рамені. Мій знайомий оповідає, що Папа говорить з птичками, мов з дітьми, тому й називають його францісканцем. Во й справді францісканці, побіч езуїтів, є його найлюбішими чинами.

Священичі й спочутливій любові є його рухи, навіть під час коротких хвилин відпочинку; бо, коли хтось любить, тоді всі його вчинки є любов'ю.

Я сказав, що Папа робить враження людини, яка терпеливо очікає мучеництва. Раз він уже ледве уникнув мучеництва. Під час його коронації сказав німецький посол: «Дуже зворушливо й гарно, але він буде вже останнім». І були вже хвилини, під час німецької окупації, коли вичувалося близький кінець. Гітлер був загрозив, що зрівняє Ватикан з землею. Адміністратор Ватикану дістав був навіть доручення виробити плян, як найшвидше скликати послів воюючих держав, коли б Папа забажав скласти важливу заяву. Загроза вигнання й смерти промінула; наказ відклікано. Але ось нова небезпека. Границі Церкви сягають далеко, але й війна поширю-

ється сьогодні швидко...

Інколи можна характеризувати Папу по підборі його святих. Войовничий Папа Пій XI проголосив святым Томаса Моруса й Джона Фішера, не турбуючись достаточною кількістю чуд; бо ж оба вони колись поборювали тоталітарні режими. Паче лі проголосив святою дитину — Марію Горетті, що вмирала простила своєму вбивнику.

Вже давно ніякий Папа не мав такого поєднаного впливу на серця поклонників інших віровизнань. Пригадаймо собі, як Генрі Джемс писав про Папу Пія IX, коли цей їхав оточений гвардією, по вія Кондотті: «...Такою просторою була його велика, лискуча, запряжена чорними кіньми карета, що її достойний пасажир — автоматично до благословення піднесена рука, велике, гарне, бліде обличчя старика, славна пара очей, що на перший погляд вражают понурістю, — виглядав із неї, мов з прitemненої глибини каплиці».

Папа Пій XII не благословить автоматично; але й у Ватикані бувають прitemнені глибини. Їхні тіні вичиваються, мимо яркого римського сонця, що весело виблискує на орденах і мечах, коли проходить з однієї авдієнційної залі до другої, в супроводі пурпурово вдягнених слуг, що в поворотній дорозі нападають на богобійного відвідувача жадними хабарів очима й рухами. Могутній адміністративний апарат діє далі, на віть і тоді, коли він грозить притінити біло-одіту постать, що стоїть у його осередку, та

коли своєю повільністю, обережністю й дрібничковістю нас доводить слизе до розпуки. Заборона творів Сартра, відібраних права навчання деяким видом французьким езуїтам, — це, очевидно, діло не Папи, а тільки адміністраційного апарату. Три теологи «дораджують» Папі: француз, бельгієць і німець. Цим трьом старикам треба було показати вулиці Риму, під час Святого Року, що роїлися від паломників з Китаю, Індії і Африки, та спітнати їх: «Чи справді Церква аж така загрожена, що потребує так дуже здущувати думку одиниці? Скільки славних дефініцій була б Церква навесі позбавлена, коли б в зародку поборювала найменші тіні «гресі?» Але такі думки й настрої миттю зникають, не залишивши тривалих вражень.

Один відвідувач сказав був раз Папі, що він ніколи не забуде двох Служб Божих. Ранньої св. Літургії при бічному вівтарі малої Франціканської монастирської церковці в Апулії, коли еромонах Піос підносив Найсвятіші Тайни руками, вкритими присохлими, осоружними, чорними стигмами. І другої — ювілейної Служби Божої Папи в Римі, коли безмежна людська юрба радіючи й плачути тиснулася до катедри св. Петра й коли пластуни кидали високо вгору свої капелюхи, вітаючи Папу, що проходив церковною навою; бо піднесена до благословення рука, усміх «глибокого віддання» й шляхетні, прозорі риси обличчя, що нагадують викуття на монетах, проходили так близь-

ко; бо, коли набік відступились асистуючі кардинали, Папа сам стояв при престолі і сміливими, певними рухами довершував обряди св. Літургії, як це велить обов'язок кожному священикові, — справжній слуга слуг Божих, і святець в очах багатьох.

Наскільки важчою від кам'яністої пустині Апулії, де довершується святість еромонаха Піоса, мусить бути святість під фресками Міkelанжеля, посеред ликуючої юри, в щоденних авдіенціях для наколесни-

ків, трамвайніх кондукторів, монахинь і послів! І саме це є познаком силі Церкви в Італії, що вона може видати такі контрасти. І про це ми думали, коли клячали в малому францисканському монастирі поміж десяtkою богобійних жінок та коли опісля нас майже на смерть давила шалюча товла чоловіків і жінок у церкві св. Петра. Во вкінці не йшлося уже про сумнів: «Чи моглиme це щось устоятись?» Йшлося про питання: «Як могло б це щось бути переможене?»

НОВЕ В МЕДИЦИНІ

Атомовий апарат. — Вченим пощастило сконструювати атомовий апарат, який, як сподіваються, допоможе поборовати кожну хворобу, від захворіння зуба аж до недуги рака. Ця мирна атомна зброя дає можливість, наситивши цукрові молекули радіоактивним вуглецем, слідкувати за їхньою мандрівкою по клітинах людського організму. З її допомогою можна бачити, як молекула переміняється в енергію та як відбудовує хвору клітину.

Операція в телепередачі. —

В минулому році вперше міг широкий загал приглянутися операції. Це телевізійна станція передала безпосередньо з лікарні в Чікаго 8 рішальних хвилин з важкої операції шлунка 65-річного хворого.

Передачі приглядалося 30 мільйонів людей.

Найmodерніші протези: — Д-р Генрі Кослер з Неварку (Нью Джерсі) недавно продемонстрував на одному з хворих, якому ампутовано обидві руки, нові ручні протези. Вони регулюються при допомозі електричних контактів, уміщених на висоті рамен, що їх урухомлюють порухи мускулів у раменах. З такими протезами, не маючи зовсім рук, можна, без нічієї допомоги, вратися, істи, а на вітві і писати.

Дожильні повітряні зас triki. — Д-р Лері з університету Ілліної випробував на звірятах можливість заступити працю легенів дожильними повітряними застриками, так як інколи при важких захворюваннях органів травлення під-

тримується життя хворого до-
жильними встрикуваннями по-
живки. Йому пощастило в цей
спосіб тримати звіра при житті
50 хвилин в зовсім безповітря-
ному просторі. Цей дослід має
велике значення, бо дає можли-
вість врятувати людське жит-
тя при найгострішому запален-
ні легенів.

Чоловіки вразливіші. — Статистика виявила, що чоловіки вшестеро частіше хворіють на звапніння серцевих судин, як жінки. Це піддало лікарям дум-
ку застосувати в чоловіків як протилік жіночий статевий гор-
мон, естроген. Проби з лікуван-
ням когутів, хворих на таку ж
недугу, дали прекрасні наслід-
ки.

Атляс хворіб. — Американ-
ське Географічне Товариство опрацювало, з допомогою Світо-
вої Організації Здоров'я, пер-
ший в історії людства атляс хворіб. Діяграмами й фарбами позначено на десятках географічних карт шляхи поширю-
вання й зони засягання поодиноких недуг. Вже на перший погляд кидається ввічі, що заразливі недуги мандрують найважливі-
шими комунікаційними шляхама. При цьому багато хворіб є тісно пов'язані з географічним положенням і кліматом. Напри-

клад, дитячий параліч відомий майже виключно тільки на пів-
нічній півкулі. З південних країв знає його лише Чіле й Бразилія. Іноді й вітри розно-
сять недугу, як ось, приміром, деякі роди малярії. Є на картах і вільні місця, де немає ніяких недуг. Це незаселені пустині й недоступні гори, куди не захо-
дить людська нога.

**Нове лікарство проти рак-
тизму.** — Лікарям пощастило знайти нове лікарство, т. зв. сполуку 607, що виявилося успішним засобом у боротьбі з ракитизмом.

Кортізон — лікарство проти затроєння. — Кортізон, що йо-
го з таким успіхом застосовує сьогоднішня медицина в бо-
ротьбі із звапнінням артерій, виявився також спасенним за-
собом проти затроєння організ-
му фосфором. Недавно канад-
ським лікарям пощастило врятувати чим життя одній жінці, що бажаючи собі вкоро-
тити вік прийняла 14 доз жов-
того фосфору. Негайнє застосування пеніціліни й перелиття крові дещо злагіднили затро-
ення, але остаточно врятувало життя тільки прийняття kortі-
зу, що посилив потрібне ді-
яння печінки.

Три нариси з життя звірят

ДИВОВИЖНИЙ ПІВЕНЬ

Для успішної курячої господарки незвичайно важливе виплекати чисту расу. Курячих рас є чимало: одні плекається, щоб несли яйця, другі на м'ясо, а ще інші для самої краси. Є такі, що сполучають у собі всі ці прикмети — на вроду гарні, несуться не погано і м'ясо з них багато.

Півників бажає позбутися кожне добре господарство, бо вони приносять менше користі як курочки. Отже йдеться про те, щоб як найшвидше пізнати, котре півник, а котре курочка. З двома курячими расами: американськими кармазинами та англійськими сусексами, — це справа легка. При схрещенні сусексової курочки з кармазиновим півником, вже зараз по їхньому народженні можна знати, котре півники, а котре курочки. Бо всі курочки від такого схрещення є чистими кармазинами, а всі півники — сусексами. А що кармазини є червоної барви, а сусекси — білої, то всяка помилка виключена.

Щоб розпізнати інші раси, на це треба бодай три тижні, а часом і три місяці.

Та ось я дізнався про нову методу розпізнавання, відкри-

ту японським вченим д-ром Маззі, за якою годівельник Суту-Гара потрапив впродовж однієї години непомильно визначити статі 600 куряток. Я почав студіювати цю методу й наврвся досвіду.

Раз ввечорі, при лямпі, я розглядав цією методою однодневних курчаток. Глянувши на одне з них, я знову напевно, що маю перед собою півника. Я відклав його набік, щоб знищити, та воно, чудове — жовтеньке, підійшло на слабеньких ніженьках до руки й почало дзьобати мій ніготь. Це так мене зворушило, що я рішився його затримати, тим більше, що його вага була добра й воно походило від доброї матері, що знесла за рік 226 яєць.

З цього курчати виріс великий півень, чистий кармазин. Його життя проходило звичайно, як і в кожного іншого півня. Він мав своє стадко курей і дбайливо ними піклувався.

Але по кількох місяцях зайшла нагла зміна. Півень покинув курочки й всю свою увагу присвятив біленькій індичці. Ходив за нею цілий день, тільки для неї збирав зернятка, її одну кликав й поводився як найзапопадливіший парубок.

Словом, він цілком належав більяці — індичці.

Індичка почала нестися.

Слава про моого дивовижного півня рознеслася широко. Почекали з'їздитися люди, щоб на нього подивитися. Раз навіть приїхав фотокореспонтер з одного відомого господарського журналу й так мій півень ввійшов у літературу курознавства.

Мене самого цікавила ця подія й нераз я роздумував, чи цей незвичайний романсь закінчиться нагло, так як почався,

чи може буде це тривале досмертне кохання. Але будь-яке трагічне закінчення цієї історії мені й на думку не приходило.

Та одного дня я знайшов мою півню на стежці, мертвого. Хто й коли дзьобнув його в око й поклав трупом, не відомо. Чи був це заздрісний індик, чи може ображена красуня-кармазинка?

Дивовижний півень забрав цю таємницю з собою до гробу.

КРИВАВИЙ БІЙ ЛЕЛЕК

Від дитинства я мав велику пошану для лелек (бузьків). Для мене їхнє життя було зразком подружньої вірності, прив'язання до свого гнізда, любові до своєї батьківщини та гармонійного співжиття в організованій спільноті.

Поворот лелек здалекої чужини до свого гнізда й їхнє перше клекотання на хаті господаря, мене заедно втішало й зворушувало. Ми — діти своїх очей не спускали з лелек і стежили за ними цілими днями. Ось старі лелеки оглядають своє гніздо й над чимсь радяться. Викидають старі, прогнилі галузки, приносять нові. Потім обидвое летять на недалекий ставок, щоб його оглянути. Наради, клекотання, залишання, а далі поява малих лелечат, кормлення, навчання літати... І багато-багато інших спостережень, аж до відлету лелекової громади в теплі краї на зимування.

Нам дуже хотілося вилісти на дах і подивитися бодай здалеку, що там робиться в гнізді, як воно збудоване, які яйця зносять лелеки, як вони годують малих, чи лелечата їдять живими жаб та ящірок, чи батьки їм роздирають поживу на маленькі шматочки. Але всі ці наші бажання не зустрічали підтримки в наших батьків. Вони лякали нас, що лелеки образяться і або принесуть галузку з вогнем та запалять хату, або покинуть гніздо й це спричинить нещастя в нашій родині.

Так і до сивого волосся в мене збереглася пошана до тих статечних і поважних птахів.

Але одна подія з їхнього життя залишилася в мене незрозумілою і дещо підривала мою віру в безспірну гармонійність їхнього співжиття.

Саме перед війною німців з большевиками, учні торговельної школи в Ярославі принесли неймовірну вістку, що біля Лю-

бачева, на пасовиську, відбувається великий бій між лелеками. Діти оповідали такі дивні речі, що я вирішив поїхати й подивитися.

Коли я приїхав, бій уже скінчився. На великому лузі лежало кілька сот забитих лелек, — скривленіх, з повикльовуваними очима. Складалося враження, що ви попали на побоєвище людей, одягнених у білу одежду.

Селяни розказували мені, що того дня злетілося на їхній луг багато лелек. Вони мирно походжали, про щось голосно викрикували й приготовлялися відлетіти у вирій. Потім зненацька почався між ними бій. Булися завзято, громадою, мов скажені. Люди позбігалися з палицями, хотіли їх розігнати, розлучити, але нічого не могли вдіяти. Бій тривав кілька годин. В живих залишилося всього кільканадцять лелек. Після бою вони довго стояли непорушно на місці. Мабуть згадували друзів. Потім вичистили

своє піря, зібралися в громадку й полетіли.

Важко сказати, яка була причина цієї кривавої розправи. Можна догадуватися, що вони порізнилися, вибираючи провідника. Може це природа хотіла зберегти рівновагу в їхньому розмноженні, а може вони інстинктом відчували, що там, куди летять, не буде для всіх поживи. Хто розгадає?

Я обійшов луг. Куди око сягне, білі мериці. Багато з них уже не жили, і лише деякі ще виявляли слабі познаки життя. Мутними очима вони дивилися на мене, немов просили допомоги. Одного птаха я підняв і занурив його голову у воду, але він не виявив бажання пiti, лише знову безвладно впав на землю.

Сільська громада викопала велику яму й вкинула туди мертвих лелек. Згодом хтось закопав там стовп й прибив табличку з написом: «Тут згинуло в боротьбі кілька сот бузьків. Брат пішов на брата. За що?»

ПОДАРУНОК З КОНГО

Слава вийшла заміж. Її чоловік був службовиком бельгійської фірми в Конго. Перед від'ездом у далеку Африку, молодята прийшли попрощатися. Слава турбувалася, як вона буде їхати морем, як перенесе тропічне підсоння та як влаштує собі там життя. Я потішав її і нішком заздрив далекій подорожі. Попросив не забувати про мене й прислати мені з Африки щось цікаве.

Справді інтересний дарунок я дістав багато пізніше. Це було велике яйце струса, струсині пера, перстень із слоневого волосся — муринський талісман і якісь бляшки, гейби сережки чи гроші неправильної форми й дуже примітивного вигляду.

І лише згодом надійшов лист від Слави. Вона писала:

«Живемо над рікою Конго, в місті Леопольдвіль. Річка тут дуже широка, може на 40 кіло-

метрів завширшки. В ній живе чимало крокодилів. Вони вигриваються в піску на сонці, там складають біля 20 яєць, з яких викльковуються малі крокодилята й зараз таки сами лізуть до води. Крокодили незграбно лазять по березі, але знаменито плавають і досить довго можуть перебувати під водою. Іноді вони виставляють з води біля берега своє ніздра, що міститься на кінчику носа, і так довго лежать непомітно й нерухомо.

Вигляд у крокодилів гидкий. А все ж і це брудне створіння має свого приятеля. Це маленька пташка, що її називають «крокодилів сторож». Вона дуже відважна, часто сидить на голові крокодила, щось видьобує йому зі шкури і зовсім його не боїться. Мабуть навіть між ними йде дружня, тиха розмова. Інколи крокодил роззвялює пащу і ця пташинна залитає до неї та видьобує з-поміж зубів рештки м'яса. За той час крокодил тримає пащу відкритою.

Зате крокодил є справжнім пострахом для бідного муринського населення. Горе людині, що необачно підійде до річки набрати води чи скупатися. Крокодил схоплює підступно

свою жертву за руку або за ногу і разом з нею занурюється в воду. Коли людина стане в воді нерухомою, тоді крокодил вилазить з нею на плитке місце або на беріг й розриває тіло на шматки своїми лапами й пашею. Жертву пожирає з кістками й з одягом (в муринів одяг не великий, всього поясок на бедрах).

Полювати на крокодила нелегко. Куля тяжко пробиває панцерні плити на шкурі й не робить крокодилеві ніякої шкоди. Добрий стрілець націляється в ухо або в око.

Нам пощастило вполювати великого крокодила, на шість метрів завдовжки. Мурини були захоплені нашою перемогою. Вони танцювали довкола нього, а потім порізали й забрали собі м'ясо на іжку. В шлунку цієї потвори знайшли біля 25 кілограмів різних металевих прикрас, що їх носять мурини й муринки на ший, в вухах та в носі. Дещо з цих прикрас я й післала для Вашої природничої збірки.

Дивлячись на ці бляшки, янераз думав: Який старий був цей крокодил і скільки він пожер нещасних муринів, коли в ньому назбиралося аж 25 кілограмів цих прикрас!

З Бельгії до Патагонії

(Подорожні враження)

По двох роках старань, мені пощастило врешті дістати дозвіл на в'їзд до Аргентини. В Брюсселі я купив корабельну карту й дістав місце на французькому кораблі «Гроа», що мав відплісти з Бордо до Буенос Айрес 29 липня.

Дорога до Бордо була нічим незамітна. Єдині митні контролі заколочували монотонний спокій. У Парижі було лише спілки часу, щоб переїхати автобусом з північного двірця на двірець Остерліц. Цей поспішний погляд на Париж залишив у мене враження небаченої досі кількості авт, в більшості старих і розтрясених, яких уже в Брюсселі не зустрінеш.

Приїхавши в 4 годині ранку до Бордо, я відразу почув якийсь мені незвичний запах в повітрі, який дещо нагадував задуху в жидівській крамниці, де продаються впоміш оселедці, нафта, мило, вино й «інші делікатеси». Згодом виявiloся, що це й справді запах портових крамниць і барів, звідкіля розливане вино тече струмкаами в придорожні рівці, міщаючись з сміттям та відпадками їжі.

Прочекавши до ранку в залиничному ресторані, йду до пристані, щоб знайти свій ко-

рабель. Там зустрічаю гурток пасажирів, а між ними вже здалеку бачу молодого чоловіка в коротких баварських штанах та в сірій блюзі з нашитими зверху зеленими дубовими листками. Це інженер — мірник, що тільки закінчив студії й іде до Бразилії, де дістав працю в одній німецькій фірмі. Він радий, що може розмовитись у рідній мові.

Наш корабель від'їздить щойно наступного дня, отже маємо час виміняти гроші в банку й оглянути місто. Проходимо вузькими й понурими вуличками, що їх досі тільки доводилося бачити в кіні. Обабіч магазини з винами та різним колоніальним добром, а поміж ними нічні бари для моряків і портових робітників. На всьому печать старости, що її витиснули століття. Ось у готелі, де ночую, напів курна кухня, а їжа вариться в печі, що біля неї стоять кочерги й рогачі, зовсім як на українському селі. Аж не хочеться вірити, що це так далеко, на Заході.

Ще один контроль клунків і нас впускають на корабель. Цей корабель — це холодильня, якою возять м'ясо з Аргентини. Та щоб не їхати назад впорожні, ставлять в комірках ліжка й беруть подорожніх. Наш ко-

рабель старий, йому вже 40 років.

Серед подорожніх є багато, майже половина, німців, решта італійці та інші національності. Обслуга корабля складена мабуть з усіх націй світу: тут і японці, і китайці, і мурини... Згодом завважую групу депістів: троє українців, троє «малоросів» й одна німка з дитиною, що іде до свого чоловіка-естонця. Першого таки дня вибухає голосний конфлікт поміж українцями і «малоросами».

Ввечорі знайомлюся з моїми сусідами в кабіні. По правому боці маю американця, який іде з Німеччини до Бразилії. Ломаною німецькою мовою розказує мені свої пригоди на морях під час війни, бо він служив на винищувачеві, що не раз цілими місяцями робив розвідчу службу на Тихому океані. По лівому боці спить люксембуржець, який постійно живе в Бразилії, і тільки їздив у відвідини до Люксембургу. Наша найчастіша спільна тема розмови — це нарікання на порядки та негігієнічне влаштування корабля. В кабінах стає душно й гаряче, бо хоч корабель має устаткування для прохолоди, але його пускають в рух тільки везучим'ясо, а ми ж живи люди, то ж мусимо прохолоджуватись самі. Рівномірне коливання корабля присипляє й наша розмова вривається.

Бранці буджуся вже в п'ятій годині й виходжую на поклад, щоб побачити схід сонця на океані. Море зовсім спокійне. Наш корабель серед безкрайх вод, ніде ні рубчика сушки. Ви-

кочується сонце й заливає воду золотом. Задумавшись, спираюся на поруччя й бачу вирізані на ньому два тризуби, вже мабуть давні, — значить, ми не перші українці на цьому кораблі.

Згодом зустрічаю ще одного земляка, що іде з Бельгії до Аргентини. Розказує мені свої «пригоди». Ідучи до Бордо, він затримався був у Парижі й забажав пізнані нічне життя. Пішов до якогось нічного льюка, впився і там його обікрали. — А чого ж у вас підбите ліве око? — питаю. — Це, — каже — ми в Бельгії справляли прощання й випивши вирівнювали рахунки. Тепер на кораблі, щоб мати на цигарки, сердга землячок мусів забезпечити продати светера й течку.

Першого дня плавби пополудні наш корабель вже знаходився в Біскайському заливі, де море буває дуже бурхливе. Але корабель плив далі спокійно. Все таки з нами перевели вправи в уживанні рятункових поясів. Другого дня більшість подорожніх і мене змогла морська недуга. З'ївши щобудь я зараз вибігав на чердак і лягав горілиць, бо так найлегше перебути недугу.

Пливемо поблизу еспанського півбрежжя й наближаємося до пристані Віго. Хвили зростають і більшає число хворих. Єдині німці тримаються, ідять і нахвалитися не можуть корабельної іжі. Аж вуха вянуть від постійного: «гат'с ғешмект», «габен зі гут ғегессен», «ві вар дас ессен».

У Віго всідає на наш корабель ще біля 500 еспанців. Са-

мі бідні, ідуть з цілими сім'ями та з маленькими дітьми. Неохайні, обдерти, брудні й дуже крикливи.

1 серпня, пополудні, в'їздимо до столиці Португалії, Лісboni. Місто положене на склоні гори. Всі будівлі розмальовані ясною краскою, в соняшному свіtlі, привітні й радісні. Аж кортить познайомитись з містом. Але подорожнім, що походять з країв поза залізною занавісою, вступ до міста заборонений. Залишається мені годинами приглядатися, як навантажують на корабель харчі та, поповнюють запас води. Всідає ще трохи подорожніх. Ввечорі пристань ясно освітлена. Безліч кораблів: торговельних, воєнних, рибальських. Мій авантюрний землячок бідкається, що не мав зацю купити горілки, а вона така дешева. Вже й фотоапарат хотів би продати. Відраджу йому, як можу.

3 серпня. Погода чудова, море ввесь час преспокійне. Заїжджаємо до порту в Касаблянці. До міста можна йти без найменших обмежень. Йду, щоб вперше в житті стати ногою на африканський континент. При виході з пристані відразу трапляється услужливий жидок, що конче хоче показати нам місто. Він такий нахабний, що приходиться взяти таксівку, щоб тільки позбутися його милого товариства. Проїздимо попри парк, зупиняємося біля султанської палати, оглядаємо чудні крамниці, де й коваль коня куе, й ковалева жінка варить їсти, і дочка хлібини продає, що стоять купкою на землі. Хоч сонце немилосердно пражить, то

араби, жиди й ще там бо-зна хто вовтузяться коло свого краму, що його мов вимішала нечиста сила в одному мішку, бо тут і бляхарі, і фрязієри, і чоботи чистять, і шиють на вулиці ноги підібгавши та машинку положивши на землю. Шофєр вчить нас розрізняти різні народи по вбранні: арабів по буркусах, мароканців по фезах і жідів по ярмурках і халатах. Арабські жінки з провінції мають прислонене обличчя аж до очей т. зв. чалмою і ніяк не дають себе сфотографувати. Арабки в більшості одягнені в довге аж по землю біле плаття, голова завинена таким же сніжнобілим рядном і тільки очі блищають чорними вугліками. Часто бачите, як скорою ходою йде араб, а за ним підбігає — дрібоче закутана жінка з дитиною, прив'язаною на плечах. Чоловіки зустрічаються, говорять, а жінки стоять мовчки, покірно, оподалік. Не можемо обігнатися від влізливих продавців, що пропонують купити «золоті» швайцарські годинники, американські вічні пера, скіряні вироби з арабськими орнаментами й інкрустаціями, перстені й інше добро.

Ввечорі наш корабель вирушив в дальшу дорогу, до Дакару. Горяч дошкулює щораз більше. Дорога мучує і стає нудною. Біля Канарських островів вперше пересуваємо годинника на одну годину назад. Над плесом води щораз підносяться вгору цілими стадами літаючі риби й пролетівши 20-30 метрів знову падають у воду. А одного дня в полуздні ми зав-

важили за нашим кораблем ціле стадо дельфінів, що плигали високо понад воду, великі — до чотирьох метрів завдовшки. Вночі нам дошкулює душнота, тож багато подорожніх виносять свої матераци наверх і сплять на чердаку.

8 серпня ми в Дакарі. Тут стоятиме корабель щлий день. Виходимо в місто. Чорні сенегальці, одягнені в прості халати, майже всі прикривають голови тропічними шоломами та криють очі за чорні окуляри. Навіть діти в матерей на плечах вбрані в шоломики. Всі прохожі тубильці жують якісь патички, що стерчать їм з уст на десять сантиметрів і довше. Кажуть, що це добре на зуби. Рамена прикрашені амулетами, браслетами й талісманами. Жінки вбрані в довгі суконки й спідниці. На голові хустина, що з-під неї по обох боках голови вистають закрученні дві або більше кіосочок. Діти, прив'язані в матерей за плечими, мають на передній частині голови багато позаплітаних кіосочок, а задню частину голови витолену.

На базарі, поміж усяким крамом, сидить перекупка з маленькою дитиною. Ніхто до неї не підходить, отже вона використовує час і робить дитині фризуру: старою, мабуть десь знайденою жилеткою, голити голівку; без мила, на сухо; а дитинча й не скривиться. Її сусідка, таким же способом, підголює собі голову над чолом мабуть придумує нову зачіску. Віля хідника, в тіні дерева, сидить на двох цеглинах старий сенегалець, а молодий хлопчи-

на, мабуть фризієр, голить йому бороду, тримаючи жилетку просто в пальцях. Та цей вже знає своє ремесло, бо раз-праз змочує бороду водою з якоїсь бляшаної коробки від консерви.

Полуднє. Сонце пече, рух в місті меншає. Люди лягають спати — попід придорожніми деревами, на хідниках, попід стінами. Під деревом сидить шаман, — нарисував на піску якийсь знак і молиться; за ним повторює молитву гурток людей. Кілька портових робітників сіли побіч бляшаного цебричка з кашею, набирають й жменями і їдять. Руки брудні. Якимсь дивним контрастом вражают люксусові авта, що мчаться асфальтовими дорогами, й звуки радія, що несуться з вибагливої каварні.

З Дакару 10 днів їзди пароплавом до Ріо де Жанейро. Ми знову на повному морі, ніде ні крихітки землі. Сьогодні сонце заходило якось інакше, як передніми днями. По одному боці корабля, що плив просто на півдні, вода виглядала як замерзла й притрущена снігом, по другому ж боці була брудна й рудава. Вечір був парний, а вночі, над досвітком, пустився дощ, що згодом перемінився в справжню тропічну зливу з нагальним вітром. Така погода тривала три дні.

12 серпня. Сьогодні ми перепливатимемо рівнік. На дошці оголошень прибили текст телеграми, що прийшла від Нептуна, в якій взивається, щоб всі, хто вперше перепливав рівнік, прийняли екваторіальне хрещення. Годинники й фотो-

апарати наказано залишити в каютах, щоб не замочилися. Хрищення відбувається на горішньому чердаку. На престолі засів одягнений в сорокатий одяг Нептун, а його слуги-моряки, виконуючи накази бога моря, мають неофітам знаки на грудях і плечах. Одним червоною фарбою, другим чорною, а третіх тільки зливають водою. Вереск, сміх.

15 серпня. Ми вже втретє пересуваемо наші годинники на одну годину назад. Рівник залишився на два дні плавби поза нами, дошкаульна спека промінула. Щоб якось збути час, просимо головного механіка показати нам пароплав, його машини й устаткування.

Ген далеко, на обрії, вузькою смужкою засинів беріг. Біля корабля знову з'явився дельфін а вгорі над нами біліють меви. Ввечорі перед нами заблисly світла Ріо де Жанейро. Наперед самітнimi зірочками, а згодом широкими лискучими намистами. Корабель пробивається поміж великих скелі, що бовваніють в темряві ночі. На кожній з них світляні сигнали. На одній з таких скель, що стерчить високо понад містом, стойть біла, ясно освітлена, постать Христа, що робить могутнє враження на людей, які з тургою наближаються до суші. Це наче з'явя на фоні темного неба.

Вранці йдемо оглядати Ріо де Жанейро, що має славу найкращого міста світу. Признаєш, що воно зробило на мене куди глибше враження ввечорі здалеку. Може, це тому, що не було часу оглянути його

найкращих дільниць, а пристаневі дільниці, скрізь однакові. Що мене вразило, це велика кількість і дешевість овочів. Після довгої плавби й монотонного корабельного харчу (ми постійно їли сочевицю, рибу, фасолю й недоварене м'ясо), ми особливо стужились за свіжою яриною й овочами.

20 серпня. Ми причалили до другого бразилійського міста Сантос. Воно невеличке. Лиш де-не-де з поміж партерових дімків вистрілює модерний хмародер. Тут я зустрів мурина, що говорив українською мовою, якої навчився працюючи разом з українцями на фермі. Сантос — це мабуть столиця бананів. Саме банановий сезон. В довгій на кілька кілометрів пристані один біля одного стоять кораблі й навантажують ці смачні овочі. Вони забирають їх двигунами просто з пойздів. Нараховуємо, що один англійський корабель забрав сам 22 вагони бананів.

З Сантос ще один 4-денний етап плавби до Монтевідео. Тут я одного дня вперше побачив маленького колібрі. Він літав близько, зависав у повітрі, тріпочучи на місці крильцятами, мов нетля, біля самого обличчя, наче б хотів приглянутися «хто це». Сідав на линви і зализає через круглі віконця до кабін. В одній кабіні його зловили й викинули надвір. Але він вернувся знову. Тому що там жили жінки, які боялися довгого, мов жало, дзьобика цієї пташини, вони зловили його й перетримали в склянці під сіткою до наступного дня, а тоді випустили понад океаном.

Під вечір одного дня я помітив на морі якесь чорне створіння, що виставило голову з води й зараз сковалося. Це був тюлень. Згодом, щохвилини плигуючи понад воду, появилися за кораблем двое старих тюленів з малим тюленятком.

5 серпня вночі наш корабель причалив в Монтевідео. Коли я наступного дня вийшов оглянути місто, треба вже було вдягнутись у зимовий плащ, так було холодно. Монтевідео гарне й багате місто. Щокрок банки й кінтори.

Ще того самого дня корабель від'їздить у дальшу дорогу й добивається до останньої пристані — Буенос Айрес. В порті гамірно; рідня й знайомі вийшли зустрічати приїжджих. Сміх, крики, радісний плач. Мене не зустрічає ніхто, але все ж щастить мені віднайти в місті українців, а наступного дня під церквою, і друзів. Вони намовляють мене залишатися в Буенос Айресі, але я не можу на це рішитися, бо в Патагонії ждуть на мене своїки, що виеднали мені дозвіл на в'їзд до Аргентини. А Патагонія не близько, — на цілих 2.000 км. віддалена від Буенос Айресу. Не лиш доїхати, а й розпитатись про дорогу важко. На щастя, розпитуючи, я натрапив таки на свого свояка, що виїхав мені назустріч. Він був у пристані, та ми, не знаючи себе, розминулись.

Їзда з Буенос Айресу до Патагонії триває 48 годин, з цього 24 години ідеться поїздом, а 24 автобусом. Вийшовши, поїзд вже по кількох годинах пробігає рідко заселеним степом, де тільки десь-не-десь пасуться стада худоби. Лісу немає, тільки невеличкі кущики.

У містечку Сан Антоніо перевідсядмо на автобуси. Ледве масно час перенести з поїзду наші речі, на відпочинок нема часу. Ідемо валкою із шести автобусів. Мається враження каратани, що просувається крізь пустиню. Це враження ще міцнішає, коли по кількох годинах, станувши на відпочинок біля якоїсь корішки (по тутешньому «боліча»), завважуємо, що довкола немає ні живої душі. Морозна ніч розпростерла над нами темно-блакитний намет і зірки мигтають так близько, що, здавалось, можеш їх рукою позбрати. Що більше на південь, стає холодніше. Дорога болотниста, автобуси грузнуту, один одному допомагають. В одному місці приходиться вилазити всім чоловікам і пхати авто. Заболотились до колін і змокли до нитки. До мети моєї подорожі — над заливом св. Юрія, ми прибули з 5 годинним запізненням.

Так по одномісячній мандрівці морями й степами, я приїхав з копальні вугілля в Бельгії до нафтових шибів в Патагонії.

Висота людей більшає

З гордістю, але й не без заздрості глядимо на наших дітів, що переростають своїх батьків. Во ж світ і люди люблять високих. Може це так інсінктовно в кожному з нас проявляється бажання «глядіти на другого згори». Висота і розум щоправда не все йдуть впarrі. Чимало славних людей були дуже малими, ось, наприклад, Кант і Наполеон. Знову ж високі могли б також знайти за собою аргументи: Вчені доказують, що найвищі англійці з минулих століть заедно походили з найшляхетніших родів; також виявилося, що члени Американської Академії Наук, пересічно взявші, переростають пересічну американського населення. Як воно не було б, то всі знаємо, що вищим чоловікам все легше приходиться здобувати жіночі серця.

Поміри, переведені на американських високих школах, виявили, що теперішнє покоління студентів і студенток майже на 3 сантиметри перевищає студентське покоління їхніх батьків. Спостережено також, що сучасні студентки є вужчі в бедрах, як колишні. В майбутньому, це може поважно відбитися на чисельності народжень, бо ж відомо, що вузькі бедра обтяжують порід.

Сьогочасний американець є майже на 10 сантиметрів вищий від свого предка з коло-

ніальних часів. Музей Метрополітен у Нью Йорку, влаштувуючи недавно виставку одягів з 18 століття, мав чимало клюпту, бо дерев'яні манекіни сучасної природної величини не могли влізти у старовинні одяги. Прийшло замовляти менші.

Це явище стосується не лише Америки, але й цілого світу. Тому й вчені усіх національностей стараються прослідити його причину. Наразі є тільки здогади, що на них нікому ще не пощастило знайти переконливих доказів. Правдою є, що добробут підвищує ріст, а злидні його зменшують. Це легко доказати на звірятах, що їх кормиться краще чи гірше. Але ж серед людей підвищується ріст і в багатьох американських стейтах, і в перенаселених та вбогих японських містах.

Дехто з вчених впевняє, що це боротьба за існування спричинила побільшення росту людини, доказуючи, що саме нащадки колоністів-завойовників є сьогодні найвищими.

Ще інші науковці доказують на звірятах, що горячі спинює ріст; миши залишаються серед горячі малими, хоч годуються їх краче від інших. Також людські раси в гарячому кліматі рівника, а теж у снігах півночі, с меншими. Найвищими бувають люди в уміркованому кліматі.

Досліди американських антропологів виявляють, спираючись на щорічних помірах студентів, що ріст людини систематично зростав аж до кінця двадцятих років цього сторіччя. В 1930 році нагло затримався на сім років, щоб опісля знову почати нормальну підвищку. Приписують це незвичайно гарячим літам в рр. 1930-1937.

Що ж, отже, чи стоїмо напередодні епохи великанів, які живимуть на нашій землі? Можливо, — кажуть вчені. Все ж станеться це не скоріше,

як їз 50.000 років. Наші безпосередні нащадки не осягнуть ще й пересічної висоти 185 сантиметрів. Це щастя, бо з науки про розвій звірят знаємо, що незвичайно великий розріст тіла засудно попереджував вимерття даної раси чи роду.

А може вкінці тут грають роль діяння досі непрослідженіх космічних сил, що спричиняють циклічні зрости й зменшування, які чергаються в далеких, може й мільйонових, відступах часу.

Чи знаєте, що

Америка закуповує кожного року за кордоном книжок приблизно на десять мільйонів доларів. Половину з цього одержує за свої видання Англія. Далі йде Франція, Швейцарія, Канада та Німеччина.

● Композитор Франц Ліст мав 360 краваток.

● Французький король Людовик XIV володів 72 роки й ніхто досі не побив цього рекорду.

● Найпочитнішими у світі є не твори визначних письменників, а куховарські книжки. Одна з найпопулярніших американських куховарських книжок розійшлася в накладі 876.000 примірників.

● Крім людей лиши вівці й коні потягнуться на цілому тілі.

● Кожного року виловлюють люди на цілому світі приблизно 25 мільйонів тонн риби. З цього на Азію припадає 48%, на Європу — 24% і на Америку — 17%.

● Вчені дослідили, що числота радіопередач на коротких хвилях залежить від укладу планет. В цьому році цей уклад некорисний, отже передачі будуть нечисті.

● Немає на світі стільки людей, що ними можна було б звірити поверхню Боденського озера, даючи кожній людині по одному квадратному метрові площі.

Геральдика

У своїй попередній статті («Ми і Світ» ч. 8.) я познайомив читачів із сфрагістикою (наукою про печатки), а тепер розкажу коротко про геральдику — науку про герби (гербознавство), що безпосередньо пов'язана з сфрагістикою.

Цікавились у нас геральдикою вже з половини минулого століття, але тільки перед першою світовою війною почали на неї дивитися поважно, як на допоміжну галузь історії. Отже нічого дивного, що наша геральдична література ще дуже вбога. Зате дуже цікавилася геральдикою сусідня Польща й має багато праць з цієї ділянки. Деякі з них торкаються також питань нашої геральдики, признаючи за нею самостійний розвій, інші ж, навпаки, сполучують її зовсім з польською.

У західній Європі герби були не тільки емблемами шляхетського стану, але широко вживались у щоденному житті. Тому й наука геральдики стояла і стоїть там на відповідній висоті. Навіть вже після другої світової війни там вийшло чимало гербознавчих праць.

Дехто із старих геральдистів жоче бачити початок гербів в різно розмальованих щитах

германців, що про них згадують римський історик Тацит (народжений 57 року по Христі) та пізніше — римський полководець Сіягрій, який приблизно в 470 році по Хр. дає опис бургундських щитів. Та насправді ці розмальовані щити вказували тільки на принадлежність до якогось племени, й нічого більше.

Герби з'являються щойно під час хрестоносних походів (1095—1270 роки). Вони були потребою дня, бо без цього годі було відрізняти особу й національність лицаря.

Раніше вже, в часи раннього середньовіччя, існували військові знаки різної форми. Наприклад, атеняни залюбки користувались символом сови, египтяни — зображенням орла, а римляни — вепра, вовчиці й орла. Орел на деревці був знаком римських легіонів. Мали також свої знаки франки й слов'яни. У ранньому середньовіччі римсько-німецьке царство вважало своїм знаком — зображення орла; саксонці й англійці мали до половини XII століття дракона, данці — ворону, вестфальці — білого коня. Появилися також чисто християнські символи й

хрести. Звичайно під цими знаками, що їх прибивано на дерев'яному держалі, завішуваво ще й полотенце одного чи більше кольорів, що згодом перемінилося в прапор. У XII столітті прапори вже існують окремо; їх роблять з дорогої тканини й ними відрізняють не лише окремі військові частини, але й держави.

На початку хрестоносних походів, всі християнські народи прийняли один об'єднучий знак — червоний хрест, що його нашивано на прапори й на одяг. Згодом лицарі поодиноких національностей почали відрізняти себе різними кольорами хрестів. Крім цього поміж собою лицарі тієї самої національності почали відрізнятись різними емблемами, що їх піднаходжено зовсім довільно. Це були птиці, звірята, рослини, зірки, півмісяць, різні геометричні фігури тощо. Ці емблеми, розмальовані на щитах, почали називати гербами. Це була доба, коли почали також народжуватися родові прізвища.

На початку XIV ст., малюючи герби, щоб їх більше прикрасити, починають додавати шоломи. Згодом на шоломах появляються різні корони й інші додатки. По формі щита та способі розмальовання емблем, можна завжди устійнити, з якого століття походить рисунок герба.

Дуже вчасно на герби перестали дивитися як на самі тільки зовнішні розпізнавчі знаки. Вони стали наслідними символами родової гідності.

Майже одночасно з гербами появляється і наука про герби,

тобто геральдика, що нею займаються гербознавці — геральдисти, які були також знавцями правил лицарських турнірів. Вони й провадили списки гербів — т. зв. вапшероллен, з яких деякі збереглися з гербами, розмальованими кольорами, аж до наших часів.

Геральдика поділяється на три головні галузі: 1. наукову, що займається походженням і поясненням гербів, 2. мистецьку, що займається розмальуванням гербів, згідно з правилами геральдики, і 3. правничу, що вчить прав і правил користування гербами.

З XIV століття в Західній Європі почали користуватися гербами й багаті міщани. Міщанського походження є чимало шляхетських родів. Від лицарських гербів вони відрізняються тим, що, за правилами геральдики не сміють зображувати відкритих лицарських шоломів та шоломів з решітками, а також не можуть мати в собі корон.

Вже в XV ст. малювання гербів стало тонким мистецтвом. Маємо багато рисунків гербів, зроблених такими мистецями як Шенгауер, Дюрер, Гольбайн, Бургмаер, Кранах та інші.

Першим гербарем можна назвати збірку лицаря Конрада фон Грюненберга (1438 р.), а першим відомим нам твором про геральдичну працю італійця Бартольо Саксоферрата «Трактатус де інсігніс ет арміс», з першої половини XIV ст.

З 1638 р. зостосовується в геральдиці окремий спосіб значення кольорів герба, коли він

нарисований самою тільки чорною фарбою.

У Польщі з'явилися герби трохи пізніше як в Західній Європі (десь на початку XIII століття). Польська геральдична система не знає відокремлених гербів кожного роду, бо в ній різні роди групуються біля одного гербу.

На Україні герби зродились під впливом західніх сусідів: Німеччини, Угорщини, Чехії. Галицько-волинський князь Лев Данилович (1264 — 1301) мав печатку з геральдичним левом. Треба відмітити, що українські герби не мають довільно обраних емблем, як це є на Заході, але іхніми емблемами стали старовинні руноподібні знаки, яких вживано до того часу як родових знаків та знаків власності. Походження цих знаків ще мало просліджене. Наш вчений, проф. Міллер, відкрив, що серед них найстарша група має в своєму змісті букви готського Вульфілівського письма, яких не має ніяка інша геральдика. В деяких українських гербах сліди також турецькі, татарські, кавказькі й німецькі впливи. Багато наших родів користувалося також польськими гербами.

Найдавніші відомі зображення українських гербів, зроблені за всіми правилами геральдики, знаходимо в збірці гербів польського геральдика й приятеля українців, Bartoша Папроцького (1543 — 1614). Збираючи геральдично-генеологічний матеріал, він довший час перебував на Україні й використав на Волині один рукопис із зображеннями українських гербів,

що їх подав у своїй збірці без будь-яких змін. Ці герби мають гарні барокові форми й свідчать про великий смак наших тогочасних мистців. Під гербами найстарших родів, Папроцький дає дописку «надані князями руськими», або «надані князями руськими й Володимирськими». Правильніше, замість «надані», треба було б написати « затверджені », бо як ми це вже сказали, знаків цих вживали українські роди й раніше.

У пізніших збірках, геральдисти стилізують ці руновидні емблеми, намагаючись знайти в них подібність до будь-яких предметів. Цим вони цілком покалічили іхній первісний вигляд. То ж мусимо бути особливо вдячні Папроцькому, що їх зберіг.

Проф. В. Січинський подає у своїй праці «Друкарські й видавничі знаки» (Варшава, 1936) цікаву характеристику наших гербів з XVII — XVIII століття інтересні відомості про них. В тому часі герби часто вживались як друкарський знак і на різних виданнях часто зустрічаємо герби добродіїв, які до появи видання причинилися. У барокові часи існувала на Україні й так звана «гербова поезія», що пояснювала й віхвалияла герби видатних родів і осіб.

Після повстання Хмельницького, козацька старшина, наслідуючи шляхтичів, почала й собі заводити герби. Спочатку вони мали примітивну форму, але вже з половиною XVIII ст. перетворилися в правильні герби.

Не маючи місця на перечислення наших гербознавців (це майже ті самі прізвища, що були згадані у моїй статті про печатки), мушу, однаке, відмітити прізвище нашого відомого графіка й геральдиста Юрія Нарбута, того «мазепинця полку Чернігівського, Глухівської сотні старшинського сина, гербів та емблемат живописця», — як він себе називав.

Коли відродилася наша держава й треба було будувати інсигнії, цю працю доручено відому муїстцеві, який, як каже Нарбут, «зробив її тільки як художник, не звертаючи ніякої уваги на вимоги геральдики й навіть цілком незнайомий з нею». Це викликало гостру критику фахівців, але виправити похилку вже не стало часу. Те саме неповажне ставлення до геральдики бачимо й на скитальщині, де наші установи витворюють собі емблеми, не рахуючись з тим, що й для знакової символіки існують правила. На жаль, і Українська Національна Рада вирішуючи в 1948 році порядок барв на українському прапорі, винесла також постанову, незгідну з геральдичними правилами.

Недавно, писав мені з Нового Світу один знайомий: «Як тільки доведеться мати справу з якимсь знаком, то всі крутять як завгодно. А вивчити й пізнати суть справи ніхто не бажає. Найбільше цим грішать наші мистці, які, здавалося б, просто з фаху мусили б ці речі знати...» Згадаю тут, що на скитальщіні відомі мені два добри мистці, знайомі з геральдикою та її

symbolікою, це п. Михайло Битинський, що живе у Канаді (Торонто) й п. Юрій Сластіон, що перебуває десь у Сполучених Штатах.

І в наші часи приходиться нам часто зустрічатися з гербами. Це бувають на лих приватні герби, але й державні, а також герби різних корпорацій, ремісничих об'єднань, єпископств, монастирів і т. д. Всі вони своїми традиціями сягають середньовічних і ще раніших часів.

Геральдику широко застосовується, творячи емблеми для заводів, фабрик тощо. На кожному авті, сливе на кожному крамі, на предметах щоденного вжитку, на пляшках з парфумами та з винами тощо — скрізь бачите фірмові знаки, намальовані під стиль гербів. Хоч і не підходять ці колишні знаки родової гідності й бойової чести до вантажного авта чи жіночої пудри, але їх вживають, бо вони криють у собі якийсь чар давніх часів.

По першій світовій війні щити з різними емблемами в геральдичному оформленні знайшли також застосування у різних арміях, бо ними відрізнювано одні від одніх військові відділи. Зовсім так, як це було колись у середньовіччі.

Законодавство майже всіх держав дозволяє старим родам користуватися своїми традиційними гербами, а також не забороняє нікому, хто собі цього бажає, приняти човий герб. Не зважаючи на демократичність ідей нашого століття, не так вже мало сьогодні таких

осіб і родів, особливо серед заможніої буржуазії, що вживають та витворюють герби. Закон не дозволяє тільки приймати новим людям чи родам герби, що існували раніше, бо вони є чужою власністю. За це го-

тро карається. От недавно у Франції засуджено на високу гршеву кару одну французьку фірму шампанського за те, що прийняла за свій фіrmовий знак герб старовинного льотаринського роду де Феллі.

Найстарший злодій відзначає свое століття

У місяці лютому ц. р., в англійському місті Лід, Боб Вулдрідж — найстрашний віком злодій світу, відзначив століття своїх народин. Свою першу крадіжку він поповнив у 1865 році, маючи тоді всього 13 років. Він вкрав був у портовому місті Ньюкастлі мішок вугілля і за це дістав 12 буків. Востаннє Боб був ув'язнений за крадіжку у 1948 році, на своєму 95 році життя. Він присвоїв собі тоді чужі чоботи. Цим разом суд його звільнив, беручи під увагу по-

важний вік. Вміжчасі, між першим і останнім злодійством, він просидів по в'язницях 53 роки.

На вечір, влаштований в колі рідні й знайомих з приводу народин Боба, прибув сам посадник міста і власноручно запалив 100 свічок на вибагливому торті. Глянувши на грубий золотий ланцюг, що звисав з грудей посадника, Боб важко зідхнув, кажучи: «Ex, коли б так мені щойно .. років!»

Перемога над печатями й сторожами

Св. Євангелія оповідає нам, що слуги людськії не лише купили Сина Божого за тридцять срібняків, за Юдин поцілунок та Юдине самогубство: вони зв'язали Його, били в обличчя, знущалися над Ним, «судили» Його, змусили нести важкий хрест — тоді знаряддя ганьби, і розп'яли Його.

Але на цьому пониженні Сина Божого, що став людиною, що став рівним своєму творінню, — не скінчилася. Брати Христа по крові сміялися з Нього та у своїй жорстокості ще й домагались, щоб зійшов з хреста і доказав, що Він дійсно Син Божий. Але Він не зійшов, щоб сповнилось Писання і щоб більшою була Його перемога опісля. А наразі — люди були задоволені, що справа для них зовсім закінчена, Христос умер, Його поховано, привалено камнем, приложено печать і поставлено сторожу...

Від того часу історія світу знає багато справ, над якими поставлено печаті й сторожі та які записано в реєстр «полагоджених». А проте ці справи, хоч і були чисто людськими, — потім оживали й приносили чимало несподіванок. «Похована» справа Божа — перемінила світ.

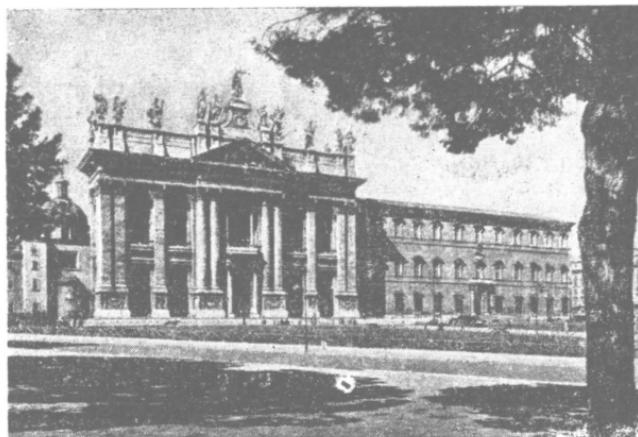
Такі думки хвилями заливають кожного, хто глядить на одуховлені баптів Св. Софії у Ки-

єві, хто дивиться, як сполучує землю з небом Андріївський собор, що височі над степовою рівниною Лівобережжя, хто бачить кам'яну потужність св. Юра, хто не може відрівати очей від стрункості Почаєва, від гуцульських та поліських церковок, від шпилів катедри Страсбургу, від порталів собору Паризької Богоматері, від катедр Шартру, Севільї, Гранади, від колонад св. Петра та інших церков Риму, що став духововою столицею соток мільйонів вірних однієї з християнських Церков.

Рим, це один із живих доказів на те, що вбиваючи людину, не вбивається ідеї. Зі смертю навіть звичайних людей не гине те, що в них є часткою дихання Бога. Зі смертю Сина Людського на хресті не вмерли ні Бог, ні християнство. Сам погляд на церкви Риму наявно доводить, що людська перемога над Вічним може бути лише сповидна. І вартість людини лежить лише в її співтворенні вічного.

**

Пилат умив руки від справи Христа, але не вмила їх Римська імперія. Коли християнство почало поширюватись і нищити традиції імперії, підкопувати її військову силу, її колоніальну систему насильства й визиску, її жорстокі звичаї,

Рим: Базиліка св. Івана Лятеранського

що були підставою бойового духа й експанзії, коли християнство почало нищити розпусту, що затроїла вже кров римського народу й його аристократії тоді всесильна й всюдисуща влада імперії виповіла війну послідовникам Розп'ятого.

Проти себе стали дві неспівмірні сили: закуті в сталь легіони, вправлена й досконала адміністрація, все, що було заставлене в жорстокості, а з другого боку — рибалки, раби, покірні й смирні, які не мали ніякої зброї й проповідували, що не слід брати зброю в руки. Здавалось, що смішно й питати про вислід цієї боротьби, а проте... Капітолій, Паллятин, колізей, гіганські терми Каракаллі — стоять в руїнах. З найбільшого в світі стадіону — «Ціркус Максімус» — не залишилося й сліду, але на кожній вулиці стоять тихі церкви чи величаві базиліки, у яких зав-

жди бачимо скілені голови перед Розп'ятим і чуємо шепіт молитви до Того, Кого було поганьблено.

**

Після трьох сот років кривавих переслідувань, християнство врешті дістало свободу Міллянським едиктом імператора царгородського — Константина в 313 році. Константинові й приписують оснування більшості великих та славних святынь Риму... Легенда каже, що він був основоположником базилік св. Івана Лятеранського, св. Петра, св. Павла й чотирьох інших. Але це напевно лише легенда, бо вже саме те, що всі старовинні й славні церкви, а зокрема три названі базиліки, лежать на окраїнах навіть сьогоднішнього Риму, а в час свого постання лежали майже взагалі поза мурами (базиліка св. Павла так і зветься «поза мурами») свідчить, що ці церкви

поставили без Константина, бо він напевно дав би їм був центральніше положення, якого їх позбавила нехіть тодішньої аристократії до християнства.

Едикт Константина дав права християнству, але це не було ще першенство. Воно прийшло щойно згодом. Поганське обличчя Риму почало зникати тільки від року 382, коли наказано знести вівтар перемоги в сенаті. Юстиніян, в 408 р., позбавив стару релігію її матеріальної бази й відтоді від неї всі тікають та починається повне знищенння старого Риму. Поганські святыни розпадаються в порох, з них будують церкви. Розпадається все, що було колись славою Риму, що сьогодні з набожністю оглядає весь культурний світ та що згодом знайшлося під дбайливою охороною Ватикану до тієї міри, що майже на кожному камінці в Римі, на кожному свідку античної старовини, побачите таб-

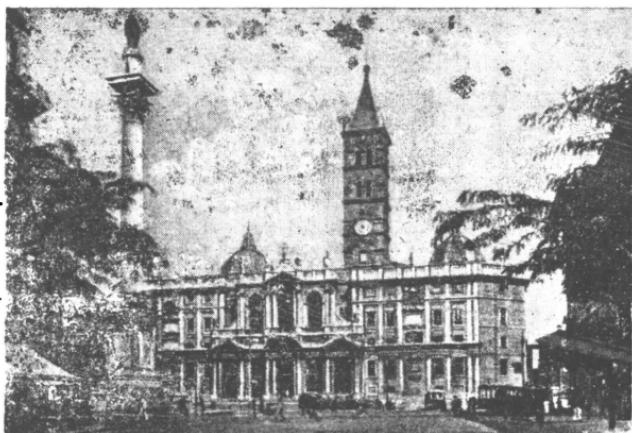
личку, на якій зазначено, який саме Папа зберіг цей скарб від знищення.

Але так сталося не відразу. В IV. столітті історія круто повернулася і християнство святкувало свою перемогу, не позбавлену всіх побічних явищ: знищення переможеного, запреченні минулого. Напади варварів на Італію додали свого. Але й до сьогодні не викорінено в Римі подиху старовинного світу того, що хоч і не був християнським, але був так само твором Всемогучого. Як це парадоксально не бреніло б, але — без відродження розуміння античної, поганської краси, не було б в Римі ні Мікель-Анджельового Мойсея, ні Сикстинської Капеллі, ні Рафаелевих творів...

**

Коли Тутмоз III півтори тисячі років перед Народженням Христа ставив могутній обеліск у святині сонця в єгипетських

Рим: Санта
Марія Мад-
жоре

Тебах, він не думав, що цей обеліск прикрашуватиме колись площу св. Івана Лятеранського. Римські пропретори привезли той обеліск, щоб прикрасити Циркус Максімус. З руїн викопав його Папа Сикст і поставив перед базилікою.

На площі, поруч базиліки, в окремій будові, — всі прочани на колінах ступають по 28 ступнях мармурових сходів ерусалимської палати Пилата, які скропив своєю кров'ю Христос. Ці сходи привезла до Риму 326 р. св. Олена й поклала їх на знак перемоги над духом колізею...

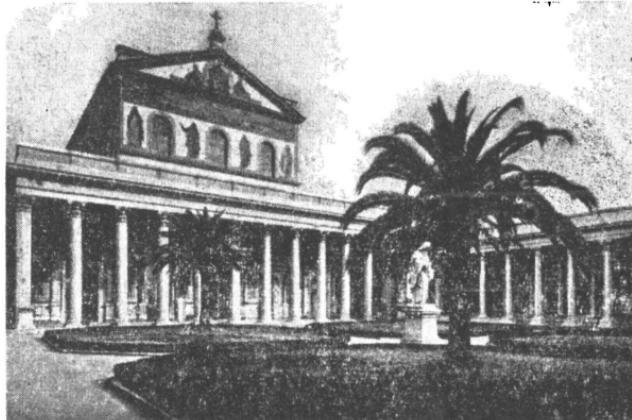
Santo Giovanni in Laterano — omnium urbis et orbis ecclesiarum mater et caput була першою базилікою і першою церквою Риму від часу Мілянського едикту. Константин передав Папі Сильвестрові палату родини Лятеранів і з неї збудовано церкву, що її звали другим Сіоном. Вона завалилася від землетру-

су в 896 р. Від того часу її сім разів нищено й відбудовувано, але італійці є гідними спадкоємцями своїх предків і кожне нове покоління вміло заховати мистецький рівень первісної конструкції. Велич архітектури Галілеї і Борроміні, образи Джьотто, — розміри базиліки (130 метрів довжини), сліди творів Рафаеля і Мікель Анджеля — все це разом складається на відчуття, що ця базиліка як жодна інша, хоронить подих останніх років єдності релігійної та політичної сходу й заходу, яка зацвіла за панування Великого Константина.

**

За мурами Риму, при колишній Остійській брамі, стоїть маленька капличка, що освячує місце, на якому прощались Апостоли Петро й Павло, ідучи на смерть. Недалеко звідтіль Константин Великий побудував церковцю в честь Ап. Павла. На її місці в 388 році постала ба-

Рим: Базиліка св. Павла

Рим: Українська Колегія

зиліка Ап. Павла, яку прикрашували й розбудовували віками, аж вона 1823 року впала жертвою пожежі. Сьогодні ця базиліка не має колишньої пишності. Не стало 80 мармурових колон, не стало папських портретів, не стало старовинних фресок і мозаїк, але своєю пропорцією, своїм затишком подвір'я, своїми розмірами, своїми грецькими мармурами — вона належить до найкращих в Римі.

**

Santa Maria Maggiore — єдина базиліка, що не лежить на окраїні міста. Це — може найстарша в світі та напевно найбільша й найгарніша церква на пошану Діви Марії. Культ Мадонни в Італії має свій окремий стиль. Менш екзальтований, як в Еспанії, але все ж своєрідний, якого не знають країни ні середньої, ні східної Європи.

Тут Мати Божа тим близчча всім людям, що бути матір'ю в тій країні, що дуситься під сонцем від браку води й родючого поля, — подвійно важко. В страдниці — Пречистій Діві італійці бачать не лише Матір Бога, але й свою маму, чи сестру. До неї — першої Заступниці є більше сміливості приступити й до Неї лине більше молитов, як до суворого Бога, що в усіх церквах дивиться на вірних, або очима скатованого Сина Людського, на якого обличчя страшно й глянути, бо ж кожен з нас належить до того роду, що Його катував, — або суворими очима Судді, що підносить грізну руку месника, як на образі Страшного Суду в Сикстинській Капеллі.

Тому з усіх церков найбільше людей сидять завжди на сходах базиліки Діви Марії, наче б тут почувалися найбезпечніше

й наче б це була єдина церква, під якою вільно відпочити своїми думками, бо це напевно простить Мати Божа у безмежній своїй доброті...

Головна нава зі старовинними мarmуровими колонами й мозаїками має легкість, якої не знайти ніде в Римі. Мільйони прочан приходять сюди, щоб схилити коліна не лише перед Богородицею, але й перед реліквіями: тут показують дошки з ясел, в яких лежав Христос у Вифлеемській стаенці.

На місці колишнього цирку Нерона, в якому згинули сотки тисяч християн, там, де загинув Апостол Петро — стоїть найбільша, хоч і не найгарніша базиліка, яка є найважливішою церквою католицького світу. Вона в чотири рази більша від паризької Нотр-Дам і два рази від лондонської катедри св. Павла.

Тут Карло Великий у 800 році дістав свою корону, тут короновано безліч папів і королів. Над будовою працювали найкращі архітектори від Браманте до Мікель-Анджея. Площа базиліки — це справді щось найвеличавіше, що можна побачити в світі, включаючи сюди й усі здобутки найmodернішої архітектури навіть самого Риму, в якому невідомо, що більше подивляти: античну красу й велич християнської доби, чи італійський смак і мистецтво модерного стилю, в якому відбита недосяжна культура тисячоліття творчости й осягів.

Тут засідає Голова Католицької Церкви й говорить до міль-

йонів своїх вірних. І коли сама будова базиліки та її розмахи не покорили відвідувача, то покорить його відчуття, що тут є столиця великої держави, яка володіє душами понад кордони, раси, кольор шкіри, пашпорти й всі інші перешкоди.

Найбільше вражає тут, відразу при вході, різьба Мікель Анджея, що представляє Діву Марію з мертвим Христом на руках. Мікель Анджельо, творець потужного Мойсея, задля якого тисячі відвідують маленьку, чудову церковцю Санто П'етро ін Вінколі і творець неповторних образів Сикстинської Капеллі — став ніжним та м'яким у цьому творі. І важко сказати, чи це сталося в покорі перед болем Богоматері, чи в покорі перед величчю базиліки св. Петра.

Про церкви Риму — написано томи. Мало можна сказати на кількох сторінках журналику. Шатобріян признавався до безсилля в обличчі зведення описати вражіння, що заливають кожного, хто відвідує Рим. А проте чи не найсильніше враження, яке залишається з цих відвідин, то думка про те, що таки Христос переміг печаті й сторожу, яку поставлено коло Його гробу.

В порох розсипалися пам'ятки світу, що заливав пісок арен кров'ю християн. Але велику частину скарбів того світу врятувала таки Церква, виявляючи великодушний жест переможця, а заразом роблячи так, як робить кращий світ супроти свого досконалого попередника. А проте не в музеях Ватикану,

Рим: Дім Сестер Служебниць

не на Паллятині, не в колізеї і не на Капітолі відчувається вічність Бога й перемога Христа найвиразніше.

Поруч базиліки св. Івана Лятеранського є величавий музей, що зветься також Лятеранським. Там серед різномінних скарбів є відділ місіонерів. Місіонери з усього світу привезли, чи прислали, туди найрізномінші пам'ятки далеких країн, зокрема свідоцтва поширення віри Христової серед поган модерних часів. Бачите там вирізьблений в слоновій кості модель величавої китайської

церкви, що збудована в стилі пагоди. Є там незвичайної краси й оригінальності різні літургійні речі, виконані новонаверненими, що зберегли свою азійську чи африканську душу й її очима бачать свою нову релігію й свого нового Бога.

В одній із заль притягає очі різьба Діви Марії, виконана китайським мистцем. Вона має всі риси обличчя китайської дівчини, але обличчя Богоматері. Чи не є це ще одне свідоцтво, що Божої правди не заховати під печаті й не замкнути у гробі, хоч і мільйонові армії стояли б на сторожі...

Історія світу в одній вежі

Ще ніколи досі людство не було таке багате в незвичайні події й переживання, як за останніх сорок років. Дві світові війни, й численні революції, що зрівнювали з землею велики держави й заламували могутні ідеологічні течії, записались в історії світу безліччю харacterистичних і прецівавих фактів, що їх тільки майбутні людські покоління моглитимуть безсторонньо оцінити. Наше завдання зберегти для них все те, що по нашій смерті свідчитиме про наше життя та про життя нам сучасного покоління.

Це завдання прекрасно зрозумів вже під час першої світової війни пізніший президент Сполучених Штатів Америки, Герберт Гувер. Вже тоді він почав сумлінно збирати всі йому доступні документи, газети, листочки, фотографії тощо та все те висилав до Стенфордського університету в Каліфорнії, на якому він раніше вчився. Незабаром цим прецінним добром наповнилась ціла університетська бібліотека й прийшлося його вже пакувати в скриньки й зносити до погребів. Тоді Гувер, з допомогою своїх знайомих-багатіїв, вибудував біля університету просторий будинок з високою, сливе на сто метрів, вежею. Сьогодні в цій вежі зберігається понад 3 мільйони документів на 89 мовах. Тепер це найбагатша в світі збірка, що — як сказав сам Гувер — зберігає правду, пів-

правду й помилки нашого покоління.

Недавно почали там збирати мікрофільмові відбитки найважливіших часописів і журналів. В цьому архіві зберігаються, наприклад, автентичні, ненарушені ніякими чистками, документи про російську революцію, про поширювання комунізму та загалом про Советський Союз. Одне з найновіших завдань, що його поставила собі Стенфордська бібліотека, — це зібрати матеріали про революційні течії в Азії. Про Муссоліні і його діяльність вже раніше зібрано в Стенфорді куди докладніші матеріали як ті, що їх можна б знайти в самій Італії. Ця Бібліотека Гувера має також найкращу в світі збірку документів про розвій націонал-соціалізму. Під час другої світової війни європейські співробітники бібліотеки часто збиралі документи, наражуючись на смерть і важкі переслідування націонал-соціалістичною режиму. Історія набуття деяких матеріалів інколи не менше інтересна як іхній зміст.

Зараз по закінченні другої світової війни передано Бібліотеці в Стенфорді понад п'ятдесят тонн архівного матеріялу, в тому числі й найбільшу збірку документів про діяльність підпільних рухів в Європі.

Багато книжок про події останніх років написано, користуючись матеріалами стенфордської Бібліотеки.

ЯК ПРОВОДИМО ДНІ В АМЕРИЦІ

Минуло чотири роки, як ми в Америці. Багато із наших сподіванок словнилося, та дещо ні. Нашою найбільшою журбою є те, що все ще працюємо на бездушних і простих роботах, без більшого морального вдоволення. Проте ми не нарікаємо, живеться нам краче, як буль-коли жилося. Найголовніше, — не матеріальні блага, яких в Америці не так то й тяжко добитися, а свобода, за якою ми тужили. Вона стала дійсністю в нашому щоденному житті. Ми вже забуваємо про всікі арбайтсамти, обмеження, мельдунгсамти, харчові картки, поліційні зголосження чи працю по фабриках, в яких мусіли працювати нагін-невільниками. Робимо, що нам забажається, їдемо куди хочемо, купуємо і цмо те, що спроможні дістати. І хоч живемо скромно, то все ж так, як зуміли влаштуватися, без ніяких зовнішніх легальних, державних чи поліційних втручань. І в тому найбільша вартість і цінність нашого життя.

За цих чотири роки ми майже зовсім заакліматизувалися. Стаемо поволі американцями, не так по мові, як по способі життя й привичках. Живучи далеко від українців, серед американського моря, легше вживаємося в нові умовини, хоч інколи й тужимо за

рідними та країнами. Але й на це є лік — як масно час, їдемо туди, де їх можна зустрінути. Життя наше врегулюване, дні мало різнятися від себе, а ще менше тижні й місяці. Так як живемо сьогодні, так жили два місяці тому так і житимемо за рік. І хоч інколи нам тяжко, фінанси не дописують і ледве кінці в'яжемо до купи, знаємо, що інакше, як тепер жити не хотіли б, і коли мали б працю більчу до наших замілувань, почувалися б щасливі. Якщо в наших умовинах, та з нашим патріотичним балістом і високо-політичними аспіраціями прощає можна говорити.

Читаємо нераз в українській пресі про Америку, її політику, життя-буття. В багатьох із цих дописів — багато нісенітниць, непорозумінь, надто неправильних висновків. Вони писані в більшості людьми, які постійно живуть в українсько-муринсько-жидівських геттах, майже постійно говорять українською мовою і на основі розмов з українцями вироблюють собі думку про Америку. Писати статті на такому матеріалі спираючись і творити синтези на цій основі, це надто смілива і помилкова відвага. Без постійного й повного контакту з американським (не українсько-американським!) життям — тяжко виробити собі повний і

правильний погляд на Америку. Ми, постійно живучі між американцями та маючи з ними щоденний контакт й простудювавши немало писаного матеріалу, все ж не маємо відваги з повним авторитетом висловлюватись про Америку, яку не так легко прослідити, а ще важче зрозуміти. Може іншим разом попробуємо й цього.

А покищо, на прикладі однієї, нашої сім'ї, постараемся подати картину життя кол. ДП з Німеччини після 4-річного побуту у вільній країні США.

Понеділок: перший день тижня, день вільний від праці. Це значить, що не йдемо на роботу, бо праці біля хати багато. День починається щебетом синя, що 3 роки тому народився тут і є першим американським громадянином в нашій сім'ї. Пробудившись і розрухавшись б. год. 8-ої, кличе маму: Мамо, я вже пробудився, хочу встати! Та мама не дуже рада: Спи, Юрчику, спи ще, ще вчасно, — пробує його намовити. Ніяк! Не хочу, я хочу йти бавитися!

Мати встає і йде варити йому сніданок. Малий знає, що треба ждати, сидить тихо в ліжечку і щось підспівує собі: «Ой, джигуне, джигуне», або «За Україну, ну, ну» (де він це взяв), або «Я на тобі оженюся, на туркенях оженюся» (це власна перерібка із «Запорожця») чи якусь іншу пісню, що й чув на українських пластівках, в радіо або в телевізії.

Поснілавши, малий збігає назиз, щоб почати забаву. Найбільше любить авта, яких має 40, різних красок, форм і величин. Попри те їздить на сво-

emu роверикові, що його спровокає хресна мати. Або буде щось з кісточкою чи патичків, чи просто збирає по городі патички і листочки. Уесь час зачіпає прохожих, кличе їм «Гелло» та тішиться, як вони його вітають. Біда, що розмовитись з ними не може, бо англійської мови ще не знає, а вони не знають української. Та це мала перешкода. Він привітний для усіх і всі привітні для нього.

Заки син зайнятий, мама приготовляє сніданок. Чай, або кава на газовій піцці швидко загріваються. На столі з'являються масло, шинка, яйця, якісь коржики і хліб. Хто хоче може їсти мід, мармеладу чи сир. В 9-ій листопада приносить пошту й ми сідаемо снідати. Переглядаемо листи, читаемо «Свободу», «Америку», «Новий Світ», «Українські Вісти», «Християнський Голос», «Наше Життя» та інші українські журнали й часописи з різних сторін світу.

Між листами — звичайно рахунки, за світло, газ, телефон, воду, закуплені речі. Крім того листи від знайомих і рідних з Австралії, Німеччини, Австрії, Франції, Канади й Америки. Американські журнали «Ньюзвік», «Амерікан», «Колірс», «Пост», «Екстенжен» чи інші. Читання триває поза сніданок.

Прибігає малий, просить щоб йому прочитати казочку або розказати, що є в журналах. О, тату, бачиши, це О. а це Е. А тут — 1, 2, 3. Тішиться і радує нас. Йоссь щебече, оповідає які авта бачив через огорожу, хто проходив попри хату, яких діточок бачив, як ішли до школи. Він

знає їхні імена, всіх з цілої вулиці, і кожного кличє до забави.

Та нема багато часу займатися малим, він знову йде в город і наново починає свої забави та співи. Мати за цей час наливає до електричної пральні воду й за годину справляється з півтижневим «ладунком». Батько переглядає рахунки, штукує бюджет, відписує на листи. Радіо грас, весь час йдути на зміну українській американські пластівки. Мати порядкує в кухні чи прибирає їdalню або сальон. Батько переноситься на третій поверх, стукає на машинці, читає чи повторює лекції своєї школи.

Опісля всі збираються надворі, в городі. Син допомагає тягти траву чи збирати листя. Попочистивши город, попідтинашивши корчики, ідемо всі «на закупи». Шукаємо дешевших джерел, тож сідаемо в авто, що його великими зусиллями придбали 7 місяців тому, і ідемо до нововідкритого величезного, харчового магазину, де ціни нижчі, як в інших.

Цей магазин, — найновіший «крик часу»: двері самі відкриваються, завдяки фотоелектричній комірці, за скляною стіною пекарі печуть хліб та різni солодощі, машина, на наших очах, витискає свіжий сок з помаранч, за скляними вітринами свіжі, печені, варені та смажені м'ясива, сири, масла, з різних частин Америки, Європи й Канади. Безліч родів хлібів, булочок, коржиків і солодощів. окремий відділ з тоалетним приладдям, відділ чоловічого білля й одягів, а далі

відділ свіжих овочів — там банини, помаранчі, грушки, сливки, виноград, яблука...

Іздимо візочком по крамниці і що треба, кладемо на нього. При виході платимо й дістаемо число візочка, що по ленті їде попід землею до будиночка потойбік площі. Заїздимо автом даемо число і нам вкладають до авта закуплені товари.

Вернувшись додому, пораємося по свому. Малій бавиться, мати прасує чи шве, варить обід. Батько далі за машинкою, книжками й паперами.

Молочар привозить молоко, пекар хліб (як нас ёма вдома, залишають це все під дверима). Телефон час-до часу дзвонить. Радіо подає вісті.

Пообідавши (в нас на обід звичайно за тутешнім звичаем, легка перекуска), син лягає спати, відпочивають також мати і батько.

Десь біля 3-ої пополудні знову гамірно в хаті.

Роботи біля хати завжди багато. Треба тримати в порядку та прибирати 6 кімнат, кухню, лазничку, сіни, ганок і невеличкий город. Завжди знайдеться щось порядкувати в пивниці, біля печі, між старими речами. Дякуючи добрим людям і при їхній допомозі, ми купили що хату на сплати. Не в найкращому вона стані, все щось треба направляти, щось докупити, помалювати. Та все ж, почуття, що колись, коли її сплатимо, вона буде наша, додає нам охоти й сили перевертати неприємне фінансове напруження.

І так пополудні в наш вільний день пораємося звичайно

біля хати. Інколи сідаємо в авто та їдемо погуляти чи когось відвідати. Деколи їдемо купувати, а найчастіше тільки оглядати великі крамниці містечка або недалекої Філадельфії, до якої нам 10 миль дором.

Після вчасної вечері, сидимо на ганку, говоримо з сусідами, дивимося на телевізію або слухаємо радіо. Коли покладемо малого спати, маемо ще досить часу щоб поговорити, щось прочитати чи прийняти рідких гостей. Син вже добре спить, коли кладеться мати, а батько не спить і до 3-ої години ночі: читає, пише, часом дивиться на пізні програми в телевізії.

Так минає понеділок.

Вівторок, середа, п'ятниця і субота — трохи інші. В ці дні мати працює від 8-ої ранку до 4-ої попол. В цей час батько займається сином, бавиться з ним, годує, кладе спати чи вчить його або читає книжечки. Попри те не забуває про машинку й книжки. В 4-ій мати приходить з роботи, а батько іде на працю, — часом автом, але переважно автобусом і підземною залізничкою. Подорожі читає обидві американські рішені газети.

Робота — бездушина. Його завдання збирати тарілки з столів та відносити їх до кухні. За цю працю, 5 днів в тижні, платять неズле, та не стільки, скільки хотілося б заробити, щоб могти краще в'язати кінці докупи. В год. 12,30 ночі — кінець роботи, час йхати додому. В 2-ій, коли вже всі досипляють, батько ще заглядає до електричної холодильні, Ісль малу перекуску, читає новий

часопис, а перед спанням ще й якусь книжку, і десь біля 3-ої ранку засипляє. Наступного дня, в год. 8-й вже на ногах: мати передає сина, а сама жеветься робити порядки чи працевувати по різних багатих людях.

Четвер — це другий вільний день батька. Він опікується сином до год. 4-ої, а коли приходить мати, займається своїми справами. Підвечір звичайно приходять гости, добре знаюмі, що працюють портєром і куховаркою в багачів (він доктор економічних наук!) і з ними проводиться час до пізної ночі. Інколи всі сідають в автомобіль ідуть у кіно.

Кінотеатр — під відкритим небом. З'їжджається туди яких до 100 авт і стають півколесом довкола екрану. До авт приставляють голосники й так з авт люди оглядають фільми. Курити можна, можна говорити, істи, пити, рухатися досить й нема небезпеки, що інші глядачі почнуть протестувати, що каплюх заваджує чи волосся закриває екран.

В неділю, як гарна погода їдемо до церкви. Церква у Філадельфії. Там маемо змогу побачитися із знайомими, купити українську книжку чи часопис, договоритися про відвідини.

Пополудні мати сама в домі, бо батько працює до 1-ої год. ночі.

Ось так двоє молодих з сином проводять тиждень. Бувати на українських імпрезах — не мають змоги, бо в неділю ѹ суботу працюють. Контакту з українським життям нема майже ніякого. Часом прикро.

Живемо мріями: сплатити довги, дістати працю близьчую професії, зажити спокійно. Та чи це здійсниться? Ледве! Та за все дякуємо Богові й просимо про одне: здоров'я. Якщо здорові будемо, то й вдовілля буде.

Спитаєте: невже ж так всі колишні скитальці живуть в Америці? Ні, не всі. Більшість куди гірше, але є й такі, що краще. Багато залежить від припадку, а ще більше від здібностей поодиноких людей. Як і все в Америці.

НАЙКРАЩИЙ ПОДАРУНОК ДІТЯМ ЦЕ ДОБРА КНИЖКА В РІДНІЙ МОВІ !

**МИ РАДО ВИШЛЕМО ВАМ НА ЗАМОВЛЕННЯ
ТАКІ ДИТЯЧІ КНИЖКИ:**

1. М. Погідний. Гетьманська Булава. Багато ілюстрована історична казка	100 фр.
2. Казка невелика про курчатко та шуліку. Ілюстрована баєчка для малих діточок	80 „
3. М. Погідний. Срібна гривна. Історичні оповідання. З ілюстраціями	100 „
4. Привіт, Україно, Тобі! Збірник оповідань та віршів для молоді. З ілюстраціями.	100 „
5. Олена Цегельська. Петrusева Повість. Оповідання про хлопчика, що перебував під час війни в Німеччині. З ілюстраціями.	100 „

6. Роман Завадович. <i>Переполох.</i> Віршована казка для дітей молодшого віку. Багато ілюстрована.	100	„
7. Марко Вовчок. <i>Сестричка Мелася.</i> Казка з ілюстраціями Я. Гніздовського.	150	„
8. М. Юркевич. <i>Літо.</i> Збірник для дітей.	200	„
9. Ю. Сірий. <i>Земля моїх батьків.</i> Багато ілюстрована географія України. Розкішне видання	450	„
10. Юрій Сірий. <i>Світова мандрівка краплинни води,</i> — розказана нею самою. Оповідання з малюнками та обкладинкою художника П. Холодного.	150	„
11. Л. Глібів. <i>Байки.</i> Розкішне видання з ілюстраціями О. Судомори.	550	„
12. Р. Кіплінг. <i>От так казки!</i> Найкращі казки про звірят в переказі Юрія Сірого. Ілюстрації самого автора, а обкладинка художника Петра Ходного.	300	„
13. Дві казочки. (<i>Лисичка, котик і півник, Пан Коцький.</i>) З малюнками.	80	„
14. <i>Лисичка-сестричка і вовчик-панібррат.</i> Казочка з малюнками.	50	„
15. <i>Яйце-райце.</i> Народня казка, з малюнками.	50	„
16. <i>Івасик-телесик.</i> Народня казка, з ілюстраціями	50	„
17. <i>Івасик-дурник.</i> Народня казка, з ілюстраціями	50	„
18. <i>Соняшні дні.</i> Казочки й віршики. Упорядкувала Марія Юркевич.	120	„
19. Р. Завадович. <i>Медовий Телесик.</i> Віршована казочка для менших діток, з багатьма мал.	150	„
20. Р. Завадович. <i>Сойка-штукарна та інші опов. з української природи.</i> Надзвичайно цікава книжка для молоді, з багатьма мал.	400	„
21. Ю. Сірий. <i>Про горобця славного молодця.</i> Опов. для дітей, з мал.	150	„
22. Для малят про звірят: Збірка віршів Катерини Перелісної. Багато ілюстрована.	220	„

Шліть замовлення на адресу:

Monsieur M. Kolankiwskyj, 186, Blvd. St. Germain, Paris VI, France.

НАЙВИЩИЙ БУДИНОК У СВІТІ

Тому два роки Нью-Йорк відзначив «день народження» найвищого будинку у світі, т. зв. Емпір Стейт Бюлдінг (будову довершено 1931 року).

Усі знають, що Нью-Йорк славиться своїми хмародерами, але мало хто поза Америкою знає про цю справді рідкісну й монументальну будову. В порівнянні з цим хмародером усі інші ньюйоркські будови виглядають дуже «бліденко».

Вирішили й ми отглянути цю гордість Америки. Увійшовши з п'ятої авеню до вестибюлю, спочатку заплутались у його лабіринті. Стрілки й світла вказали нам дорогу до елеваторів (підйомних машин). Трьома такими елеваторами (з «пересідками») піднялися на 102-й поверх. Ці «пересідки» дали нам змогу вийти на тераси і оглянути Нью-Йорк з різної висоти. На цих «маленьких» терасах є ресторани, кімнати для ігор, умебльовані почекальні, крамниці з пам'ятковими речами і літературою, телефонні кабіни, кабіни-автомати для запису звуку на платівку (за 25 центів можете зробити собі свій патефонний «рекорд»), провідники, поліція для порядку тощо.

Із 102 поверху на всі сторони відкритої плятформи відкривається панорама Нью-Йорку, — цього справжнього світового Вавилону, як з літака. Сотні апаратів націлюють свої об'єктиви на місто. Робимо це й ми,

колишні ділти. Поліція ввічливо мене попереджує, щоб не перехилятися, бо тоді ця екскурсія може закінчитися стрибком без парашуту. Крім хмародерів, всі інші будинки внизу виглядають як великі картонові скриньки, а автомашини менші за сірникові коробочки. Про людей вже й годі казати, вони як мікрокарлики пливуть вулицями, наче бджоли у вулику.

Хмародер має висоту 1.472 ам. фути (стопи). Для порівняння скажемо, що гордість Франції — Ейфлева вежа має всього 984 ам. фути.

На самій «шапці» хмародеру розміщені радіостанція, телевізійний центр, астрономічна обсерваторія, метеорологічна станція. Від дев'ятої години сорок п'ять хвилин ранку до ночі обсерваторія щоденно доступна для всіх. Найбільше привертає увагу молоді. В радіосі 30-40 миль під нами перебуває 15 мільйонів людей цього найбільшого міста і його околиць. Вже понад 10 мільйонів екскурсантів відвідали цей хмародер. В будинкові на всіх поверхах розміщені бюра, проте їхній праці не перешкоджає людський потік екскурсантів, який щоденно заповнює всі елеватори. Це справжнє чудо будівельної техніки може побачити кожен, хто опиниться в Нью-Йорку.

Петро Павлович

Дещо про француженок

Вельмишановна Пані Олена!

Ви просите написати Вам про основні прикмети вдачі й характеру француженок. Це не легко приходиться, зокрема мені, що не так ще довго живу у Франції. Тому й раніше, заки Вам відписати, я мусіла дещо розпитати в самих таких французьких жінок.

Як усіх жінок на світі, так і француженок, не слід узагальнювати. У Франції, цій типово буржуазній країні, де по діл на соціальні кляси дуже різкий, існує справжня безоднія поміж жінкою з найвищої суспільної кляси та жінкою — робітницею, чи навіть міщенкою. Їхні заинтересування й навіть їхній спосіб думання зовсім інші. Це вражає тим більше, що ще так недавно ми мали змогу досить добре пізнати німецьких жінок, яких че зважаючи на соціальне походження,сливе не всіх, можна було підтягнути під загальні, спільні типи характерів. Тут натомість переважають типи індивідуалісток.

Немає також у Франції якихсь, що так скажу, ідеоло-

гічних жіночих органів, з яких можна було б піznати духовість французької жінки. Журналів є чимало, але всі вони присвячені конкретним потребам дня: моді, косметиці, веденні домашнього господарства, куховарству, вихованні дітей тощо. Окремих жіночих політичних видань тут нема. Посдинокі жіночі організації випускають свої періодичні журнали, але їхній характер назагал буває напів домашній і вони не виходять поза межі приватного бюллетеню.

Політикою займаються професійно у Франції тільки чоловіки. Звичайно, й тут є винятки. Є й жінки посолки й жінки — директори департаментів (характеристичне, що ці винятки ререкрутуються переважно з двох протилежних ідеологічних секторів: з-поміж комуністів і з-поміж найактивніших католиків). Вони виявляють на своїх постах чимало хисту й бувають дуже популярні, але чайже й чоловікі-кухарі бувають прекрасними знавцями своєї штуки, а все таки куховарство вважається жіночою

спеціальністю та входить у круг її обов'язків.

Не значить це, що пересічна французька жінка не цікавиться та не визнається на політиці. О, ні. Досить глянути в метрі чи в автобусі, скільки жінок читають політичні газети. Коли б наші жінки хоч половину з цього читали, українська преса не була б дефіцитним підприємством! Француженки читають і люблять читати. Для цього використовують кожну вільну хвилину й навіть не дбають про свій зір, читаючи при найпоганішому світлі та під час руху поїзду чи авта, коли рядки просто скачуть перед очима. В наслідок цього французька жінка перевищає всесторонністю знання кожну чужинку своєї супільноти кляси та однакового рівня образування.

Однаке французька жінка (передовсім зайнята предметами своєї любові: чоловіком чи любим, а також дітьми, якщо їх має. Тому їй вона так дуже піклується своїм домом та своїм хатнім господарством, бо це ж та свяตиня, де перебувають мілі її серця. Француженки люблять свою хату й тільки рідко виходять з її стін, хіба що примушенні працювати поза домом або гуляють із своїми дітьми.

Дітей тепер у Франції дуже багато. Це з того часу, коли уряд, занепокоєний великим зменшенням народжень, почав давати допомогу кожній матері й кожній дитині. Мати, в якої є троє дітей, дістає що місяця стільки грошей, скільки заробляє некваліфікований робітник чи початкуча секретарка.

Крім цього жінці виплачують поважні гроші при народженні дитини. Характеристичне, що матері-француженки майже в 90 відсотках не кормлять дітей грудьми. Деяким виправданням для цього є те, що тепер, під час фінансової кризи, більшість жінок примушені працювати, бо заробіток чоловіка не вистачає на прожиток родини.

Жінка з вищої суспільної верстви дбайливо зберігає всі давні традиції пані дому й товаришки свого чоловіка під час репрезентаційних прийняття. Її завдання бути гарною (звідсіля ця неперевершенність у косметичному мистецтві) й добре одягненою та підтримувати широкі товариські взаємини з людьми своєї кляси. Поза цим присвячує час своїм різнопородним зацікавленням.

Мабуть найпоширенішим жіночим зайняттям у Франції є в'язання на дротах. Це одне з небагатьох зацікавлень, що в ньому зустрічається комтеса (може й принцеса) з сірою робітницею. Багатіші жінки дуже часто віддають свої в'язання на харитативні цілі. Загалом, — займатися харитативною діяльністю належить у французьких принцес та комтес майже до добрих товариських форм.

Вихованням дітей французька жінка мало займається. Во почавши з закінченого третього року життя, дитина перебуває під опікою учителів: спочатку в дитячому садочку, т. зв. матернелі (батьки посилають туди дітей обов'язково), а потім у властивій школі. В дитячому садочку дитина мусить вже

навчитися читати й писати, бо інакше її не приймуть у школу. В школі, байдуже яка вона — дитячий садочок, народна школа, гімназія чи університет, — наука ведеться вранці й пополудні, так що дитина, учень чи студент, ледве мають час пообідати (й то звичайно обідають таки в шкільному будинку).

З новими людьми, навіть якщо це чужинці, француженка знайомиться радо, але... це мусить бути люди її суспільної кляси й її інтелектуального рівня. Для низці походженням й освітою людини буде чेमною, але дружити з нею не буде. І тут причина, чому інші нації, які мають у Франції свою аристократію й багато своїх інтелектуалістів краще за нас знайшли доступ до керівних французьких кіл. Упереджень до України чи українців французи не мають. Раз довідавшись, що ви українка, француз чи француженка ніколи не будуть вас мішати з іншою національністю, як це роблять німці, сто разів краще познайомлені з українською проблемою.

Французи — чоловіки й жінки всіх суспільних верств, велики патріоти. З свого патріотизму виходячи, вони не силуються і навіть (мимо протилежності політики уряду) не бажають собі, щоб емігранти ставали французами, але всі вони вимагають, щоб чужинець (навіть, якщо він тільки вчора приїхав до Франції) знати їхню мову та говорив нею бездоганно. І тут та друга причина, чому в нас

— українців такий малій контакт навіть з французами нашої суспільної кляси та нашого інтелектуального рівня.

Є ще й третя причина, а це — брак грошей. Французи єщадні й скрупі, десять крамниць минатимуть, щоб в одніадцятій купити товар на одного франка дешевший. Якщо ви вбогі, вони раз чи другий вам допоможуть, так як кидають дрібну монету жебракам, що скиглють при вході до метра. Але вдруге вас не запросять на обід, якщо ви не зреванжуєтесь ім гостиною, що була б на тому самому рівні, в такому ж елегантному мешканні, подана на таких же золочених тарілках... І як же вам, вбогій емігрантці, що живете в мансардній кімнатці найдешевшого готелю, рівнятися з багатствами, що їх складали покоління сотні років?

Колись, як матимемо власну хату, зокрема ту нашу спільну чудову хату — вільну Батьківщину, й могли ми запросити паризьких французів і француженок у наш прекрасний Київ, то й нав'яжемо дружні взаємини. Може тоді й не вражатиме так немило наш чужинний акцент.

Та тепер покищо мусимо знайомитися з ними, коли не в приватних хатах та в багатьох клубах, то бодай на шкільній лавці (байдуже, скільки нам років), спільно вивчаючи надбання французької культури.

Ваша
Ольга Вротновська

Так живуть СОВЕТСЬКІ ДИПЛОМАТИ

Життя советських дипломатів нічим не нагадує нужденного животіння десятків мільйонів пролетарів у Советському Союзі. Вигодами й люксусом воно перевищує сотні разів блеск палат колишньої царської буржуазії, що її з такою заїстю винищувано.

Перед нью-йоркським побережжям лежить подовгувастий острів Лонг Ісленд; його західна частина двигає на собі кам'яні блоюки двох нью-йоркських робітничих дільниць: Кін та Брукліну; в східній частині, оподалік від галасливого міста, розклалася заможні дільниці нью-йоркських багатіїв. І тут, поміж плеканими травниками, посеред палаців і парків, лежить прикрашена мармарами й магоневим деревом вілля, що її 38 кімнат не відцурався б і сам король. Та королеві тут вступу немає, бо ця вілля — це власність представництва при Об'єднаних Націях пролетарського Советського Союзу. Вона оточена 6 гектарами чудовоюго городу й віддалена всього на 40 кілометрів від серця Нью-Йорку — Манхеттену.

І хоч яка вона розкішна й простора, все ж це тільки скромний дімочок, коли порівняєш його з палатою в Глен Ков, що лежить всього на десять хвилин їзди далі. Ця палаця, збудована в стилі ренесансу, має 59 кімнат і коштувала понад 1 мільйон доларів. Треба найменше 18 прибиральниць, щоб цей будинок утрима-

ти в порядку. Бо ж там один тільки сальон є на 18 метрів довгий і на 8 метрів широкий. Підлоги паркетові, а стіни викладені магоневим деревом. Розкішні сходи ведуть на вищі поверхні. В палаті є свій власний пливальний басейн, що його будова коштувала 75.000 доларів, більядрова заля, кімната для масажів, 11 купальніх кімнат, дві великі кухні, тенісова площа та багата пивниця з винами. Просторі кімнати огріваються зимою затишними комінками, достосованими до внутрішньої декорації кімнат. На літо розпоряджають советські дипломати та їхні гости альтаною, що збудована в грецькому стилі посеред саду, в тіні дерев. Все це оточене клумбами й травниками.

Крім цього має Советський Союз ще один дім в Нью-Йорк Сіті, на Парковій Авеню, всього на декілька домів дальше від славного готелю Вальдорф-Асторія. Він має п'ять поверхів, два входи, 32 кімнати й 12 купальніх кімнат та відштовханий з повним комфортом.

ЗУБНИЙ ЛІКАР

Д-р Богдан Білас

приймає щоденно від 16-20 год. за попереднім домовленням. Виконує всі модерні зуботехнічні роботи, також і за океан.

Адреса:

München 15, Sonnenstr. 8.

Au printemps

Коли лагідне березневе сонце з'явиться на паризькому небі, тоді починається та відома в світі паризька весна. Вона зовсім не схожа на українську пахучу весну — з журчанням потоків та рясними краплинами, що ввесінь день ллються зі стріх, а під вечір застигають у мальовничих скляних соплях. Підсніжків і пролісків тут теж нема. Але й, у Парижі в кошиках продавців, помітите в цю пору куди більше цвітів. Це на віті фіялки й вони чудово пахнуть, та не своїм власним запахом, а запахом парфумів. Сво го запаху тутешні фіялки не мають.

Та Париж має свої окремі, собі питомі вияви весни. Гляньте на кіоск із газетами, скільки там журналів весняної моди. А вистави паризьких магазинів, які вони різні від недавніх ще зимових. Нові весняні одяги, нові костюми, капелюхи, рукавиці й сотні-сотні інших дрібничок, що подобаються й прикрашують, красою й привабливістю до весняних цвітів і райдужних метеликів рівняючись.

Але вам не конче й на вистави дивитися, щоб познайомитися з новою весняною модою. Досить глянути на прохожих. Аж дивно, як швидко зуміли ці всі пишні медам й мадмуазель за своїми собі те, що цьому весняному сезонові саме найхарактеристичніше. Дати сонцеві як найбільше доступу до тіла! —

проголосили творці моди. І ось бачите парижанок у жакетах з тричвертевими чи навіть по лікоть рукавами й з декольте, надмірно витягнутими, аж незвичними для ока. Загальна весняна напрямна — легкість одягу й збереження повної свободи рухів. Тому теж плащі й жакети від костюмів не допасовані й не втяті, але рівні або з дуже легеньким зазначенням стану (талії), що не «сидить» на місці, а радше спускається на бедра, чи інколи навпаки, як передвісник майбутньої моди сягає високо, майже під груди. Але цих останніх відмін ще мало. Спідниця стала дещо довшою, нижче половини літтки, але рамена набрали знову своєї майже нормальної форми. Іхній крій рівний і вони не спадають, а навпаки зокруглюються. Багато також допасованих костюмів, прикроєніх до стану, т. зв. класичних, які так дуже любить француженка і які майже сталися її символом.

Поміж кольорами зустрінете найчастіше два, сірий і бежевий. А далі безліч нюансів і відтінів від темного сірого аж до сизого. По чорному, сірий кольор найбільше улюблений у парижанок. Помітите також чимало комплетів, де кольор блюзки гармонізує з підшивкою жакета. Це дуже елегантно, зокрема тоді, коли до цього ще й дібрани рукавички, мешти, торбинка, парасолька, хустинка й капелюшок.

Капелюхи відограють у цьому сезоні справді дуже важливу роль. Капелюшок — це начебто корона й завершення всієї жіночої гардероби. Ми могли про це наглядно переконатися, побуваючи на показі ноші, зокрема капелюхів, в салоні п. Льори Жільє, цього справжнього мистця в своєму званні, що вміє влiti в свої такі різноманітні моделі — легкість, гармонію кольорів й молодість. А парижанці не легко додогодити капелюхом! Тут рідко носиться капелюхи, а коли, як ось тепер вже вбирається, то це справді мусить бути капелюхом.

Та не лиш про вбрання й моду дбає парижанка напрозвесні і її є важливіше клопотання про красу личка. Тепер, коли вся природа цвіте, пропрітає, їй також не хочеться обличчям нагадувати минулу зиму. Хто заможніший відвідує дорогі косметичні заведення, а вбогіші й єщадніші самі вміють перевести конечний весняний «ремонт».

Коли б. ви відкрили ввечорі важкі віконні занавіси, дізналися б не про один секрет тієї вічної молодості француженок. Ця молодість коштує чимало праці й вимагає постійного пле-

кання. Припале порохом й щоденним брудом обличчя треба добайливо відчистити. Для цього найкращою є т. зв. парівка: треба запарити різне сущене зілля — рум'янок, шалвію, липовий цвіт, листя суниць тощо й над киг'ятком тримати лице 10-15 хвилин, накривши голову щільно рушником. Коли шкіра зм'якне треба спеціальною ложечкою видусити всі вугри, лоєви підсірні вузлики й усі залихи. Коли не має такого окремого інструменту, тоді можна видусити також пальцями, але через т. зв. клінекс-хустинку, що її можна дешево купити в кожній аптеці. Коли після цього пори ще не зовсім вичистилися, тоді треба зробити парафінову маску. На це треба купити парафінової масти, а якщо її нема, то звичайної парафіни, й додавши кілька крапель оліви розігріти її добре на вогні й опісля горячою, яку тільки можна витримати, намастити лице й шию досить грубою верствою та лежати спокійно 15-20 хвилин, аж поки зовсім не вистигне. Тоді зішкрябати та вимити лице наперед горячою водою, а тоді зробити холодні оклади. Дуже корисно впливає на обличчя також маска з жовтка: До одного

Сміх - це здоров'я!

На Ваше замовлення Адміністрація журналу «Ми і Світ» вишиле Вам дві книжки:

1. **I. Керницький:** «Перелетні птахи» — збірка веселих оповідань з життя наших ДП в різних країнах. 500 фр.
2. **M. Точило:** «Бомби на весело» — збірка гумористичних оповідань з війни та еміграції.

жовтка додати кілька крапель цитрини й вимішавши, намас-ти ти й положати 20 хвилин. Жовток має багато відживних складників, які добре вплива-ють на шкіру. Такі маски ро-биться часто, кожного місяця або й навіть щотижня.

Та це ті таємниці, що їх бе-режуть важкі віконні занавіси. Коли ж вони вранці відкрива-ються, з'являється знову усміх-нене личко парижанки, що мо-лодше й свіжіше, як учора.

О. В

САФІРИ Й РУБІНИ З ЛЯБОРАТОРІЙ

Про великих різьбарів гово-риться інколи, що вони краще працюють, як сама природа. Звичайно, це тільки поговорка, бо ж ніякий різьбар не пере-вершив природу. Але хемікам, коли йдеється про штучне доро-ге каміння, куди більше пощастило зблізитись до найшля-хетніших природних зразків. Сьогодні вони продукують на-віть такі кристали, що їх не подибується в природі. Спону-кали їх до цього не самі тільки жіночі забаганки, але й цораз зростаюче запотребування тон-кої механіки й електротехніки.

Бо ж дорогі камені служать не тільки для прикраси жіно-чого одягу. Іхня рівномірно тверда поверхня є й ідеальним підложжям для всіх мініятор-них осей сотень найпрецізні-ших апаратів (годинників, тахометрів, манометрів тощо).

Синтетичні-штучні камені майже не відрізняються від правдивих. Фахівці пізнають їх тільки під мікроскопом чи піс-ля просвітлення промінням

Рентгена. А звичайним людям їх і не відрізнати. Бо ж своюю чистістю вони інколи переви-щають «оригінали».

Найчастійше витворюються синтетично сафіри й рубіни, що є продуктами окисченого алю-мінію. Діаманти ж — це скри-сталізовані вугіль, сіамський брат графіту, але скристалізо-ваній посеред таких умов, що хемікам ще й досі не пощастило їх прослідити та витворити ріновартну синтезу. Зате ж у хемічних лябораторіях вит-ворено синтетичний камінь, т. зв. рутіль, що його природа не знає. Він дає блеск сильніший від діаманта. Це той ославлений «нічний камінь», який тепер прикрашує груди найвідоміших кінозірок.

Штучні камені теж не дешеві, все ж вони коштують в п'ятдесятого дешевше, як правдиві. Це й дає можливість продукувати багато прецизних апаратів по ціні, доступній ши-рокому загалові.

УСМІХНІТЬСЯ!

Одному жидові хтось ткнув фальшиві гроші. Шкода було їх викидати, тай подіти було нікуди. Аж ось бачить, сидить сліпий, — жид і подав йому. А той каже: «Та що ж ти, жидівська мордо, даєш, вони ж фальшиві!» — «Так ти ж сліпий!» — каже жид. «Та який же я в біса сліпий, я от в сліпого працюю, а сліпий пішов до театру оглядини кінокартину».

**

Після Різдвяних свят моєму батькові треба було дітей до Києва відпровадити, до залізниці 40 верств, отже батько надумав кіньми відвезти просто до Києва, а це 75 верств. Дорога далека і двоє коней замало, отже рішено було «цугом», тобто в четверо коней не на ряд, а вздовж, та це вже спеціальність, що не всі кучері вміли приправити. Покликали Федора Кикала, що був колись кучером у пана і знав цю справу добре, і ще й батога довгого мав. В'їжджаємо в Київ, попід хатами стоять двірники, а все то була карапня. От один і каже: «Сматрі, хахол, как твая передная лашадка спіт і глаза закріла!». А Федір без надуми відповідає: «Побачила такого

дурня як ти, то й очі закрила, щоб не дивитись!»

**

Одній паризькій організації за всяку ціну захотілось мати свій хор. Доручили мені зробити пробу голосів, хоч наперед я знов, що самої національної свідомості членів організації для співу замало.

Ось уже й проба. Беру на пісню ноту і кажу: «до», — «співак» мовчить. Ну, думаю, може «до» не знає, то беріть «че», — кажу. Співак обсмікав піджака, відкашлявся й упевнено почав: «Реве та стогне Дніпр широкий...»

**

На концерті тут таки в Парижі барітон з напруженням бере якусь верхню ноту. Чую з задніх рядів завваження: «Не розмію я цих співаків, коли, значить, побачив, що зависока нота, ну то взяв би нижчу...»

Дивлюсь, а це мій знайомий шофер, який на власному досвіді переконався, що коли перед тобою рівчак, то поціляй добре, щоб оминути зліва чи справа, а співакові, як виходить, можна б ще й знизу вимінити небезпеку.

Подав Олексій Чеховський

На видавничий фонд «Ми і Світ»

зложили:

Поодинокі жертвводавці: о. Рижак А. 2 дол., о. Атаманюк 1 дол., пп. д-р В. і Б. Бачинські 1 дол., п. інж. З. Витязь 1 дол., о. проф. д-р І. Назарко 10 дол.

Збіркова листа ч. 96
(збірку перевели: Вп. проф. Л. Бачинський і Вп. п. Марія Юркевич). Марія Юркевич 1.50 дол., Петро Горихата 1 дол., М. Дуцелович 0.50 дол., Р. Пазуняк 1 дол., Ю. Миколайський 0.50 дол., д-р Б. Старух 1 дол., С. Бернадин 1.50 дол., Федоренко 0.50 дол., Г. Потішко 0.50 дол., Ю. Мачук 1 дол., В. Варвара 1 дол., Чехівська 1 дол., Т. Горашенченко 1 дол., Новаківська і Ценко 1 дол., Бак-Бойчук 1 дол., М. Корнилів 1 дол., С. Крашенинников 1 дол., Я Гурський 0.50 дол., В. Стефанишин 0.50 дол., Є. Чепіль 1 дол., А. Кульчицька 0.50 дол., Ст. Курчаба 1 дол., Хр. Озарків 0.50 дол., М. Мо-

рачевська 0.50 дол., Л. Ганас 0.50 дол., О. Левицька 0.50 дол., Громуляк 1 дол., Р. Іщук 1 дол., Лотоцький 1.50 дол., — разом 25 доларів.

Збіркова листа ч. 38

(збірку перевів п. Петро Турик,
Бельгія)

Пришляк Вол. 20, Савка Вол. 20, Мартинів Мих. 10, Турик Р. 10, Ольшаницький Ю. 20, Кузь Мих. 5, Мельник Богдан 15, Васюта Юрій 5, Ждан Василь 10, Турик Петро 20. Разом: 125 бельг. фр.

Усім Вп. Жертвводавцям та всім, що не зважаючи на неперіодичність появи нашого журналу, зберегли для нього свою прихильність і прив'язання, складає свою найсердечнішу подяку

Видавництво «Ми і Світ»

EXTRAIT-ORCHITIQUE-KALEFLUID

ЕКСТРАТ із життєдайних залоз тварин рекомендується приймати при загальному ослабленні, нервовій депресії, перевтомі, астенії, артретичних і старечих недугах, ослабленні пам'яті, безсонниці і в деяких випадках при підвищенні тискові. Жінкам, крім вищеперелічених випадків, також під час переходового віку. **ВИМАГАЙТЕ** у всіх аптеках. Для експорту і для пояснення способу вживання цих ліків пишіть:

LABORATOIRE U. KALEFLUID. 66, Bd. Exelmans, PARIS 16^e
V. P. 21331.

Австралія: Mrs. V. Miller — 35 Balmoral St. Blacktown N.S.W.

Бельгія: Mr. Venevitinow 46, rue Bever,

STROMBEEK. (près Bruxelles)

ТРИ ПИТАННЯ

до Вас, Шановні Читачі !

Чи Ви вже заплатили за ті числа «Ми і світ», які Ви одержали раніше?

Чи Ви вплатили передплату на майбутні примірники?

Чи Ви приєднали нашому журналікові нових передплатників та чи використали нагоду, щоб перевести збірку на його видавничий Фонд?

Якщо Ваша відповідь на всі три питання притакуюча, напишіть нам, а ми помістимо Вас на списку зразкових приятелів «Ми і світ». Коли ж на котреся із питань Ваша відповідь заперечуюча, Вам не пізно ще це направити й долучитись до списку тих найкращих!

«М и і С в і т»

Видає й редактує: Микола Колянківський, адреса: 186, Blvd. St. Germain, Paris VI, France. Поштове конто (тільки для Франції):

Paris c. c. 876771, Mr. Kolankiwskyj Mykola,
186 Bd. St. Germain, Paris VIe

Звертаючись до Редакції в справі, на яку бажаєте мати відповідь, не забувайте долучити міжнародний поштовий купон.

